

Nebud'me k neofašizmu ľahostajní

RNDr. Ľubica Krištofová, riaditeľka Záhorského osvetového strediska v Senici

Pred 77 rokmi Slováci svetu ukázali, že nepodporujú fašizmus. Naši otcovia a dedovia bojovali a zomierali za mierový život v slobodnej krajine, za bezpečné domovy, prácu, šťastné deti. A dnes?

Zakrivený časopriestor akoby sa znovu vracal, kde sa to kedysi začínalo. Okolo nás vrie nevraživosť, sociálna nespokojnosť, extrémizmus, násilie. Krehký mier sa trepoce na tenkých vláskoch medzinárodných vzťahov. Národy sa búria, sťahujú, utekajú pred vojenskými konfliktami.

Historické fakty o vojne a Povstaní klesli na dno archívov, pamäť živých ľudí odchádza spolu s nimi do nenávratna, kde-ko, čo vojnu nezažil „upravuje“ jej históriu. A tak máme v parlamente stranu, ktorá síce so zelenou zástavou, ale s hneďým programom a myslením zastáva myšlienky fašizmu.

Napriek SNP a víťazstvu v roku 1945 tu fašizmus preživa. Skrytý a vyčkávajúci. Fašisticky zmýšľajúci ľudia, gardisti sa dokonca infiltrovali do samospráv a organizácií. Jasným dôkazom je aj Senica.

Počas vojny boli v meste okrem Wehrmachtu aj zložky nemeckej polície, poľné žandárstvo, trestné jednotky Edelweis a neslávná Hlinková garda, ktorá bola podľa pamätníkov niekedy horšia a krutejšia ako Nemci. Väznica na dnešnej Štefánikovej ulici bola stále plná, autá odvážali väzňov do koncentračných táborov a na popravy v Surovinách. V Surovinskom lese ležia neznáme počty obetí, nemajú ani hroby, ani náhrobníky. Ako je to možné? Inde i jedinému človeku vybudujú mohylu, pamätník. Tu ich leží mnoho a my o nich ani nevieme.

Niečo naznačujú slová Juraja Zuščika, bojovníka proti fašizmu: „Mal som záujem po prechode frontu zistiť počet popráv, ktoré uskutočnila nemecká vojenská polícia na Surovinách. Začalo sa však prejavovať úsilie takých síl, ktoré nemali záujem o vyšetrovanie.“

Dozvieme sa niekedy, čo zabránilo tomu, aby sa neznáme obeť dočkali identifikácie, zadosťučinenia, prostého hrobu s náhrobníkom? Ľudia, čo podporovali režim tzv. Slovenského štátu nezmišli, len zostali skrytí a utajení so svojim zmýšľaním. A teraz im demokracia a politická divočina umožnila prejaviť sa, založiť dokonca stranu, vstupovať do politiky a verejného života. Nejde len o prázdne slová: po niekoľko rokov, vždy 14. marca býva hrob účastníka odboja – otca mojej priateľky – pomalovaný hákovými krížmi.

Takýmto silám nahráva naše historické bezvedomie. Spoločnosť bez znalosti histórie je krehká a ovplyvniteľná a odsúdená prežiť svoje dejiny znova. Preto musíme učiť deti, vodiť ich k pamätníkom, vysvetľovať. A všimnúť si, čo sa deje a nebyť ľahostajní.

Delegácie SZPB z viacerých kútov Slovenska si napriek obmedzeniam našli cestu na Dukliu aj tento rok. Pri neúčasti širšej verejnosti tak prispeli k dôstojným oslavám Karpatsko-duklianskej operácie. foto: redakcia

Štrnásť statočných zo Zobora

Artur Bekmatov

29. september 1944. Slovenské národné povstanie má za sebou prvý mesiac. Ústup partizánov z Turca sa zastavil až na úpätí Veľkej Fatry, odkiaľ povstalci bránia prístupové cesty na Kremnicu a Banskú Bystricu. Na letisku Tri duby už štvrtý deň pristávajú príslušníci 2. Československej paradesantnej brigády na sovietskych lietadlách z Poľska. Odtiaľ priľeta aj skupina 14 sovietskych partizánov pod velením V. I. Maximova. Ich úlohou je v lesoch Veľkého Tribeča zorganizovať partizánske hnutie.

Odlet však nebol zo začiatku istý. Kvôli nepriaznivému počasiu. „Zrazu sa na oblohe objavilo okienko, slabý vetrik rozohnal mráčiky. Major Suvorov podišiel k nám a povedal: „No čo, mládež, je čas.“ Veliteľ lietadla vydal rozkaz nakladať. Keď sa zatvorili dvere, stislo nám srdce – ved' opúšťame vlasť, možno navždy, do hlbokého tyla nepriateľa,“ spomínala s odstupom dekád Pavla Maľučenkova, radistka partizánov.

Na Zobore omylom

Zlé počasie však pretrvávalo aj na území Slovenska. Piloti sa akotak zorientovali až v okolí Lužianok a partizánov nevysadili pri Zlatne, ale v lesoch pod Zoborom. „Na úsvite sme postúpili do hory o 100 metrov vyššie a začuli signály út. V skorom rannom slnku sa zablýskala asfaltová cesta a trochu ďalej rieka. Niekoľko kilometrov za mostom sa rozprestieralo veľké mesto. Ako sme sa do-

zvedeli neskôr, bolo to oblastné centrum – mesto Nitra, v ktorom sa v tom čase nachádzala nemecká posádka,“ spomínala Maľučenkova.

Partizáni sa museli do cieľa dostať pešo, čo znamenalo prejsť 40 kilometrov horským terénom. Ale podarilo sa. Po mesiaci sa partizánska skupina rozrástla na 500 členov, do zimy tu operovala už tisíce členov Nitrianskej partizánskej brigády. Tvorili ju štyri oddiely: Plameň, Zarubežnyj, Medzinárodný oddiel a Národný pomstiteľ.

To už mali za sebou partizáni viacero ozbrojených akcií – útok na žandársku stanicu v Oponiciach či výbuch vojenského vlaku medzi Kamanovou a Dvoranmi nad Nitrou. No pred sebou ešte krutú zimu a ďalšie tri mesiace bojov, kým prišli osloboditelia. (Pokračovanie na str. 2)

Nedožité jubileum Antona Rašu

Martin Krno

Nedávno sme si pripomenuli 110. výročie narodenia Antona Rašu, dosiaľ nedoceneného fenoménu histórie slovenského vojenského súdnicstva. Prvý raz svetlo sveta uvidel 15. septembra 1911 v Pavliciach pri Trnave, no väčšinu života prežil v bratislavskom Zuckermantli.

Pri tejto príležitosti vydali jeho kolegovia a študenti z Právnickej fakulty Univerzity P.J. Šafárika v Košiciach pod vedením docenta Jozefa Oleja v úzkej spolupráci s Múzeom SNP sériu piatich kníh pod spoločným názvom *Povedané napísané* s reedíciou jeho známejších i verejnosti dosiaľ neprístupných vedecko-publicistických prác, článkov a spomienok.

Oblastný výbor SZPB a Klub Nového slova zorganizovali v Bratislave ich prezentáciu, na ktorej sa zúčastnili uznávaní historici protifašistického hnutia Ivan Kameneč a Stanislav Mičev, predstavitelia niekdajšej SDL Peter Weiss a Pavol Kanis a ďalší, ktorí s Rašlom spolupracovali alebo ho osobne poznali, vrátane jeho syna Juraja.

(Pokračovanie na str. 2)

Generál major Anton Raša.

foto: archív redakcie

Štrnásť statočných zo Zobora

(Dokončenie zo str. 1)

Nie všetci sa konca vojny dožili. Ani Vasja Ignatov, jeden zo štrnástich Rusov, ktorí pristáli na Zobori. V polovici marca s príchodom Červenej armády partizánske oddiely začali demobilizáciu. Tí „zo Zobora“ ešte mali chytiť agenta, ktorý donášal a ušiel rozsudku.

Veliteľ Maximov, náčelník štábu Kuznecov, zástupca veliteľa Ignatov a vodič Paschalov agenta chytili a odovzdali. Ale ich auto na spiatocnej ceste narazilo do poškodeného mosta. Maximov s Kuznecovom utrpeli ťažké zranenia, Paschalov ľahké, no Vasja Ignatov v aute uho-rel. Zopár dní po oslobodení.

Prečo si ich pripomíname

Po roku 1989 pamiatka na 14 statočných v meste pod Zoborom vyhasla. Preto sme ju v roku 2015 obnovili každoročným turistickým výstupom

na Zobor na prelome septembra a októbra. Vtedy nás bolo ledva desať. Tento rok na horu stúpala takmer stovka antifašistov.

Spomienka na protinacistický odboj by sa nemala obmedziť len na klaňanie sa pred pamätníkmi, či prejavy papalášov, ktoré sú neraz také sterilné a všeobecné, že ich možno čítať každý rok. Odboj je pre nás monumentálnou mozaikou desiatok tisíc príbehov jednotlivcov – hrdinských skutkov, obetí, tragédií či trápení. Mozaikou, v ktorej každý kamienok približuje odboj v konkrétnom regióne a ukazuje, čo prinášal odpor voči nacistickej mašinérii.

Podujatia ako výstup na Zobor majú pozitívny význam aj preto, že pomáhajú nám, mladým, uvedomiť si, čo všetko museli vtedy znášať naši rovesníci. Každodenný boj o prežitie v koncentrákoch, vyvraždenie celej rodiny, boje v lesoch s Nemca-

mi a ich sľedičmi. Desiatky kilometrov dlhé presuny v horách s tromi konzervami na 14 ľudí. Dni a noci pod holým nebom v horúčavách i mrazoch... Realita dospievania a mladosti celej jednej generácie Európanov.

Vďaka za dnešné pohodlie

Pavla Maľučenkova mala vtedy len 17 rokov, ale už ab-

solvovala parašutistický výcvik a kurz prežitia a čakal ju výsoký dôkaz za nepriateľskou líniou.

A čo trápi dnešných mladých? Ako sa v piatok večer čo najlepšie zabaviť, vystihnúť zľavy na „handry“, spraviť si „sexi“ fotku z dovolenky a kochať sa, ako na „fejsbúku“ naberá „lajky“. Alebo sa trápiť, ak ich naberá.

Nechcem, aby sa moji rovesníci cítili previnilo, že žijú v súčasnosti. Ale popri našom po-

merne pohodlnom živote by sme nemali zabúdať na skutky jednotlivcov, vďaka ktorým si môžeme pohodlnosť súčasnej doby naplno užívať.

Preto skladám z hlavy pomyselný klobúk pred každým mladým človekom, ktorý nezabúda a šíri antifašistický odkaz vo svojom okolí – či už v niektorých z organizácií, v kluboch vojenskej histórie alebo účasťou na podujatiach ako je výstup na Zobor a mnoho ďalších.

Tento rok na Zobor vyšla bežmála stovka antifašistov.

foto: Vladimír Ambruš

Nedožité jubileum Antona Rašlu

(Dokončenie zo str. 1)

Budúci generál major sa už ako študent práv angažoval v prvej polovici 30. rokoch minulého storočia v sociálnodemokratickom mládežníckom hnutí, spolupracoval so skupinou intelektuálov združených okolo časopisu DAV a prispieval do viacerých ľavicových novín.

Aktívny účastník slovenských dejín

V rokoch 1939 až 1943 bol sudcom vojenského súdu v Bratislave, Poprade, Banskej Bystrici a ako príslušník Rýchlej divízie i na východnom fron-

te v ukrajinskom Žitomíre. Zapojil sa však do činnosti proti ľudáckemu režimu, spolupracoval so 4. a 5. ilegálnym vedením KSS, za čo ho v rokoch 1941 a 1943 väznili.

Podieľal sa na vojenských prípravách SNP. Po jeho vypuknutí sa presunul z Bratislavy do Banskej Bystrice, kde sa stal zástupcom povereníka pre veci vojenské a poľným prokurátorom Prvej čs. armády na Slovensku, neskôr náčelníkom spravodajského oddelenia Hlavného štábu partizánskych oddielov.

Po vojne pracoval v Prahe ako ná-

mestník generálneho vojenského prokurátora, potom ako obžalobca pri Národnom súde, vrátane procesu s Jozefom Tisom a spol. V rámci ťaženia proti tzv. buržoáznym nacionalistom dostal doživotný žalár.

Obet politických procesov

Po prepustení na slobodu ho vo vykonštruovanom procese proti údajným trockistom znova odsúdili na štyri roky nepodmienečne. Po rehabilitácii v roku 1964 mohol pôsobiť ako docent na katedrách trestného práva na Univerzite

Komenského v Bratislave a Univerzite P.J. Šafárika v Košiciach.

Po novembri 1989 hrdinsky odolával nevyberaným útokom ľudáckej emigrácie a jej domácich spojencov, osobitne v KDĽ, ktorí presadzovali rehabilitáciu Tisu a celého vojnového slovenského štátu. Mali smolu, Rašla nielenže bol obdarený vynikajúcou pamäťou, no dokázal aj rozprávať i písať memoáre veľmi pútavo. Pritom trefne poukazoval na paralely nedávnej histórie a súčasnej doby. Dožil sa požehnaných takmer 96 rokov ako jeden z posledných dvoch žijúcich členov povstaleckej SNR (Jozef Lietavec ho prežil o štyri roky).

SNP v rukách NATO

Braňo Ondruš

Vláda schválila návrh presunúť zvyšky Múzea SNP pod ministerstvo obrany. Zmenou zákona jeho šéfovi umožnila dosadiť na čelo poslušného vojaka, ktorý musí plniť ministrove rozkazy. Ten začal tento rok masívne financovať propagáciu NATO. Otvára sa tak brána k plošnej revízií historickej pravdy o odboji, Povstaní a oslobodení Slovenska.

Jaroslav Naď sa netají záujmom o kontrolu civilnej histórie Slovenska počas druhej svetovej vojny: „urobíme všetko pre to, aby sa potenciál využil v prospech rozvoja vojenskej historickej vedy, vojenského múzejníctva a archívnictva.“ Civilné aspekty odboja pôjdu do úzadia, minister chce rozvíjať iba vojenskú historiografu a múzejníctvo.

Takto tragicky sa to skončí, keď sa malý zakomplexovaný civilista postaví na čelo armády, v ktorej nikdy neslúžil ani ako radový vojak. Na rozdiel od Milana Krajniaka, ktorý si odkrútil najťažšiu vojenčinu u výsadkárov, si Naď nemôže obliecť uniformu, ktorú dostal do zálohy. A tak si svoju „armádu hrdosť“ buduje násilnou rozpínanosťou po vzore vojenských diktátorov.

„Máme vlastné školstvo, vlastné zdravotníctvo, vlastnú kultúru,“ vysvetlil na jar. Dokonca i šport. A keď sa zamyslel, čo vlastné ešte nemá, rozhodol sa, že chce vlastné Slovenské národné povstanie.

Tohtoročné rozdelenie dotácií ministerstva obrany, keď prvýkrát SZPB nedostal na zachovanie pravdivej histórie o odboji a oslobodení nič, ale propagandistické akcie NATO sú financované štedrými subvenciami dáva tušiť, akého výkladu SNP sa pod velením „generalissima“ Naďa dočkáme.

Nikdy nesmieme zabudnúť

Ján Rohár

V sídle SZPB 27. septembra slávnostne otvorili rozsiahlu ruskú historicko-dokumentačnú výstavu. Jej cieľom je posilňovať historickú pamäť na hrôzy a zločiny spáchané v časoch druhej svetovej vojny nacistickým Nemeckom a jeho prísluhovačmi. Otvorili ju predseda SZPB Pavol Sečkář a ruský veľvyslanec Igor Bratčikov.

Výstavu sprostredkovalo Ruské centrum vedy a kultúry s veľvyslanectvom, Ruskou historickou spoločnosťou a Federálnou archívnou agentúrou Ruskej federácie. I. Bratčikov pripomenul, že 2. sv. vojna znamenala pre ZSSR nepredstaviteľné straty: vyše 26,5 milióna obetí, z čoho 18 miliónov predstavujú civilisti a vojnoví zajatci, ktorých okupanti priamo zavraždili. Preto pripome-

nul slová vynikajúceho československého antifašistu a novinára Júliusa Fučíka: Ľudia, bdejte!

Výstava je určená pre širokú laickú, ale aj odbornú verejnosť. Osobitne chce prilákať mladých, zdôraznil P. Sečkář. Jeho slová sa naplnili a výstava sa stala cieľom exkurzií stredných škôl. Jednu z nich priviedla členka ZO SZPB Jána Bulíka a učiteľka hotelovej akadémie na Mikovíniho ul. v Bratislave Libuša Podhradská.

Jej študenti si so záujmom prezreli všetky panely a nevynechali ani stálu expozíciu SZPB Za slobodu. Niektorí dokonca prejavili záujem vstúpiť do zväzu. Aj to je dôkaz, že takéto a podobné aktivity s mládežou majú veľký význam.

Výstava nezostane len v Bratislave, ale bude pod záštitou oblastných výborov SZPB putovať po celom Slovensku. Najbližšie ju uvidíte v Martine.

Študenti v sídle SZPB znamenajú prísľub do budúcnosti.

foto: autor

Clementisovou cestou 40. raz

Martin Štunda

„Čieže to ovečky hore grúňom idú? To sú Janičkove, čo ho vešať budú...“ Slová oblúbenej piesne Vladimíra Clementisa, ktorú mu často spievala jeho mamka, si počas 40. ročníka turistického pochodu Clementisovou cestou 18. septembra nôtli viacerí účastníci.

V slnečné ráno len občasné bielosivé mraky pripomínajú, že ľudský život má i obdobia dažďov a búrok. Tak ako ich mával aj známy rodák z Tisovca.

Na výročie narodenia

V sedle Zbojská sa pred chatou schádzajú mladí i starší ľavičiari, ktorí sem z celého Slovenska pri príležitosti Clementisových narodenín (20. 9.) cestujú už desaťročia, odkedy Braňo Ondruš založil tradíciu ľavicových stretnutí na počesť tejto ľavicovej a antifašistickej osobnosti. Niektoré ročníky nás sprevádzal plač oblohy, akoby smútiacej za popraveným Vladimírom...

Po „povinnej“ fotografii už tri desiatky ľudí rôzneho veku odkrajujú z takmer 20-kilometrového pochodu. „Na tento pohľad sa teším každý rok,“ vzdychne na najvyššom bode túry Kučalach Braňova dcéra Katka, ktorá generične prevzala organizáciu stretnutia. Pod nami sa rozprestiera svoju náruč podobne ako tí, čo žijú v Clementisovom rodnom kraji. Tento pochod s nimi úzko súvisí.

Poklona veľkému politikovi

Napríklad s jeho nebohým zakladateľom Milanom Vojtkom z Brezna, či dlhoročnom pri-

mátorom Tisovca a teraz predsedom tamojšej ZO SZPB Petrom Mináčom, ktorý mu dal spoločenský i ľudský rozmer. Ale aj s nebohým básnikom Vojtechom Kondrôtom, ktorý sem viackrát prišiel s nádejnými básnikmi z literárnej prílo-

hy Nové slovo mladých. Alebo k svojim koreňom sa vracajúcim Vraňákovcom z Košíc, ktorí sa už v druhej generácii tešia na turistov, aby ich pohostili a porozprávali sa s nimi.

A vlastne so všetkými, čo sem každoročne zavítajú, aby sa s úctou poklonili pred pomníkom politikovi a publicistovi Vladimírovi Clementisovi

vi na námestí v Tisovci nesúcom jeho meno. Tohto roku i za účasti predstaviteľov hnutia Socialisti.sk.

Na druhý deň je slnka viac, ale v myšliach lúčiacich sa priateľov ostávajú obláčky smútku: „Tak zase o rok.“ Posledný pohľad na krajinu ako z obrazu Martina Benku. Hore grúňom smutne kráčajú Janičkove ovečky...

Niektorí z účastníkov s Petrom Mináčom (tretí sprava v hornom rade) pred pomníkom Vlada Clementisa.

foto: Martin Krno

Medzníky druhej svetovej vojny

Ján Rohár

V septembri sa žiaci vrátili do škôl a my dúfame, že epidemiologická situácia dovolí opäť realizovať aktivity SZPB na školách a s mládežou. V mnohých regiónoch už roky funguje súťaž Medzníky druhej svetovej vojny. Mgr. Kolomanovi Migrovi, ktorý ako prvý začal s myšlienkou organizovania ve-

domstných súťaží o druhej svetovej vojne sme položili tri otázky.

Ako by ste opisali úplný začiatok súťaže Medzníky druhej svetovej vojny?

Myšlienka súťaže vznikla pred 16 rokmi v našej ZO č. 1, dnes Júliusa Golfika. Mojou výhodou bolo, že ako bývalý učiteľ, riaditeľ školy som videl záujem u detí. Pomohli mi aj kolegovia učiteľia,

vtedajší predseda OblV SZPB i vedenie mesta. Pod názvom Z histórie druhej svetovej vojny sme zorganizovali mestskú súťaž na počesť oslobodenia Rimavskej Soboty. Uskutočnilo sa jej 14 ročníkov a vždy sme začínali v decembri, nakoľko Rimavská Sobotka bola oslobodená 21. decembra. Do súťaže sa zapojili všetky školy v meste a podpísali sme s nimi dokonca aj zmluvy o spolupráci. Aj s gymnáziom Ivana Kraska, keď jeho riaditeľka bola mojou žiačkou.

V čom sa Vaša súťaž líšila od dnes celoslovenskej súťaže Medzníky druhej svetovej vojny?

Súťaž mala štyri kolá, tematicky rozdelené na SNP, druhú svetovú vojnu, medzivojnové obdobie a takzvaný odkaz pre dnešok, kde sa riešilo, čo nasledovalo po vojne a boli tam zahrnuté aj otázky o SZPB. Deti sa zamýšľali i nad tým, ako predísť vojne, aké máme mierové inštitúcie vo svete a podobne. Išlo

o kvíz pre trojčlenné družstvá. Dodnes sme zachovali naše mestské kolo, ktoré na rozdiel od ostatných kôl naďalej robíme formou kvízu. Rešpektujeme, že iné kolá sa robia formou testu, no podľa mňa je kvíz súťaživejší a deti sa pri ňom aj viac naučia, keďže počúvajú odpovede iných a môžu aj odpovedať na otázky, na ktoré súper odpovedať nevie.

Ako vidíte ďalšiu spoluprácu s mladými v rámci vášho regiónu?

Kľúčom k spolupráci s mladými je mať úprimný vzťah k deťom, to je základ. Lebo oni vycítia, či to človek myslí úprimne, alebo to len hrá. A keď vidia úprimnosť, vrátia to rovnakým vzťahom. U nás sme nikdy nemali problémy s disciplínou, vždy boli všetci na úrovni prípravy. Už sme mali pripravené založenie Klubu mladých priateľov SZPB, keď prišla pandémia. Mladí, ktorých sme mali vytypovaných sa nám rozšíli, tak musíme začať od začiatku. Našťastie máme členku výboru učiteľku, ktorá roky sama pripravovala deti na súťaž, takže túto myšlienku oživi.

Učiteľ a riaditeľ školy v Hrachove Koloman Migra vedie žiakov k znalostiam o druhej svetovej vojne.

foto: archív redakcie

Osobnosť Žilinského kraja i SZPB

Branislav Balogh

Juraj Drotár si prevzal z rúk predsedníčky Žilinského samosprávneho kraja (ŽSK) Eriky Jurinovej pamätnú plaketu ŽSK pre osobnosti, ktoré sa významným spôsobom zaslúžili o rozvoj, reprezentáciu a propagáciu regiónu alebo spoluprácu regiónov.

Súčasný podpredseda ÚR SZPB strávil v armáde štyridsaťdva rokov a do výslužby odišiel v roku 1998 v hodnosti plukovníka. Od roku 2001 je predsedom Oblastného výboru SZPB Žilina. Keď si uvedomil, že sa začína vyše päť desaťročí po vojne zabúdať na ľudí, ktorí pôsobili v národno-oslobodzovacom hnutí, rozhodol sa pripomínať ich spomienkovými podujatiami.

Dodnes sa vysokej účasti verejnosti, ale aj verejných činiteľov tešia spomienky na boje pri Strečne, pietne akty v Makove, Žiline, Memorijál Jozefa Gabčíka v Poluvsí alebo Prechod Chabencom, na ktorých sa spolupodieľa. Zároveň bolo pod jeho vedením zrekonštruovaných niekoľko pamätníkov a mnohé sa pod jeho dohľadom udržiavajú. „Teší ma, že 30. apríla bývajú na

pietnom akte v Žiline schody obsypané mladými ľuďmi. Ide nám o to, aby sme nezabudli na udalosti a nezabudli na ľudí,“ zdôrazňuje Osobnosť ŽSK za rok 2021, ktorá tak posilňuje dobré meno nášho zväzu, za čo J. Drotárovi patrí naše blahoželanie i poďakovanie.

Juraj Drotár preberá ocenenie od E. Jurinovej.

foto: ŽSK.

Odstráňme Ďurčanského bustu!

Pavel Chrapčiak, partizán od 28. augusta 1944 do 4. apríla 1945

Významný predstaviteľ HSLS a minister ľudáckej vlády Ferdinand Ďurčanský bol všeobecne považovaný za nacisticky orientovaného politika, ktorý verejne prislúhoval záujmom Hitlerovho Nemecka.

Aktívne pôsobil proti antifašistickému hnutiu na Slovensku. Bol tiež zaniatený antisemita. Národný súd v Bratislave ho v roku 1947 v neprítomnosti odsúdil na trest smrti ako vojnového zločinca. Spravodlivému trestu sa vyhol útekem do zahraničia, kde naďalej politicky pôsobil proti obnovenej ČSR.

Ďurčanský nenávidel odbojové skupiny, ktoré od začiatku roka 1944 pripravovali zapojenie slovenskej armády a partizánskych oddielov do Povstania, čo sa otvorene prejavilo aj v Rajeckej doline, najmä v Rajci, Kunerade, Kamennej Porube, Čičmanoch a Porúbke. Veľkú nenávisť voči antifašisticky orientovaným ľuďom hlásal v Slovenskom rozhlasu a jeho celé vystúpenie vyšlo v denníku HG Gardista.

Ako jeden z mála žijúcich aktívnych účastníkov odboja touto cestou dôrazne žiadam o to, aby sa z verejného priestranstva mesta Rajec konečne odstránila Ďurčanského busta, nakoľko jej vystavovanie pôsobí na mňa ako znalého histórie tamojšieho kraja pohoršujúco a urážajúco. Súčasne verejne dehonestuje pamiatku padlých v boji za slobodu nášho národa.

Výstavy sme organizovali

Ján Rohár

Bez umenia život človeka a spoločnosti nie je plnohodnotný. Preto treba umenie tvoriť, podporovať, prijímať a komunikovať. Týchto slov sme si v Bojovníku vedomí a aj preto sme zaviedli pravidelnú rubriku „Galéria odboja“. Väčšinou je dielom PhDr. Ladislava Skraka, predsedu Klubu výtvarných umelcov a teoretikov SZPB, ktorý navyše stojí za takmer každou výstavou, či inou umeleckou aktivitou nášho zväzu. Pri príležitosti nadchádzajúceho životného jubilea 70 rokov sme sa s ním rozprávali o jeho profesijnom živote i pôsobení v SZPB.

Kedy ste sa prvýkrát začali venovať problematike Slovenského národného povstania?

Ak by som mal vyhľadať ten pocit, kedy sa to stalo, tak sa musím vrátiť do čias svojich vysokoškolských štúdií, keď sme si vyberali témy diplomových prác. Bolo to približne v júli 1974 a téma SNP vo výtvarnom umení sa mi zdala vzácna. Až dodatočne som prišiel na to, že je takmer nekonečná z hľadiska rozsahu, nehovoriac o jej historickom význame. Odvtedy sa touto témou a širšími súvislosťami protifašistických tradícií intenzívne a kvalifikovane zaoberám. A keďže sa patrí bilančovať – za diplomovku a štúdium dejín umenia na filozofickej fakulte UK v Bratislave som asi ako jediný získal červený diplom.

Vzápätí, na druhý deň po ukončení štúdií som nastupoval na Váčkovo ministerstvo kultúry. Mal som za úlohu vypracovať koncepciu rozvoja výtvarnej kultúry, s osobitným dôrazom na oblasť priemyselného výtvarníctva (designu) a organizačne výstavy rezortu, najmä k významným výročiam. Takže témy a autori sa mi stali mimoriadne blízkymi.

Priblížte nám okolnosti vášho vstupu do SZPB?

Môj vstup do SZPB bol netradičný – kolektívny. V rám-

Čerstvý jubilant mal možnosť neraz hovoriť s prezidentom Ivanom Gašparovičom...

ci Strany demokratickej ľavice sme združili niekdajších národných, zaslužilých umelcov a najmä priamych účastníkov SNP do Klubu výtvarníkov a výtvarných teoreti-

kov a začali sme s organizovaním výstav doma a v zahraničí. Bol som predsedom tohto

Ako výtvarný teoretik vie o vystavených dielach pútavo rozprávať.

kolektívneho člena SZPB, ktorého príspevkami boli výstavy – v Zichyho paláci, na bratislavskom Hrade, v Múzeu SNP v B. Bystrici, v Košiciach, vo Svidníku, v Budapešti, vo Varšave, v Moskve, atď. Konali sme srdečne, štábne a s nadšením.

Ako sa k týmto aktivitám stalo vedenie zväzu?

Aj po čase sa patrí pochváliť zdatných manažérov na čele SZPB: chápali význam týchto

Nechceli sme však uzatvárať okruh umelcov na báze stranického trička, takže koncom roka 2000 sme ustanovili širšie občianske združenie Klub výtvarných umelcov a teoretikov, ale opäť v rámci SZPB. A tak sme mohli pod hlavičkou zväzu pokračovať v organizovaní výstav doma a v zahraničí. Keďže od XIV. zjazdu v roku 2009 bolo kolektívne členstvo v SZPB zrušené, ustanovili sme Klub umelcov, spisovateľov a histo-

rikov pri ÚR SZPB, v ktorom od počiatku vykonávam funkciu tajomníka.

A čo bolo a zostáva vašou motíváciou?

K témam protifašistického odboja som sa primkol „hnutiarsky“, doslova neinformovane, školsky očarený. Až po čase a intenzite vlastného poznania som prišiel na to, že som dedičom vážnych víťazstiev a povinností. Vďaka rozvážnosti rodičov dlho som prežíval radostné detstvo. Tým viac môžem postupovať dnes oboznámené a napomáhať svojim blízkym, priateľom a spojencom.

Ktoré známe mená z oblasti umenia, najmä výtvarného, sú spojené s históriou a činnosťou klubu?

Z priamych účastníkov odboja spomeniem Ľudovíta Gogu (pomníky v Hlohovci a v Skýcove), Vojtecha Remeňa (Šmidke v Bratislave, pomník v Iliji, pamätná medaila k výročiu oslobodenia), Milana Gašpara (pamätná medaila k výročiu SNP, portréty, plagáty, smalty), rodiny a pozostalí po Karolovi Drexlerovi a Ladislavovi Gandlovi (príslušníci 1. čs. armádného zboru). Čestným predsedom sa stal národný umelec Orest Dubay a čestným podpredsedom národný umelec La-

dislav Snopek (pamätníky SNP a oslobodenia – Trnava, Martin, škola – Nemecká, Spišská Nová Ves, Ostredok – Šverma, Brno, atď.). Zo žien účastníčky odboja Elena Lazinová, Dagmar Rosulková a z tých ešte žijúcich národná umelkyňa Klára Patakiová.

A ktorí známi umelci prezentovali svoje diela na podujatiach, ktoré ste realizovali pod značkou SZPB?

Vrcholné diela svojej tvorby na výstavách prezentovali národní umelci Jozef Kostka, Ján Kulich, Tibor Bartfay, Arpád Račko, Vincent Hložník, Albín Brunovský, zaslužilí umelci Jozef Baláž, Antonín Smažil, Ivan Schurmann a ďalší. V čase pôsobenia prezidenta Rudolfa Schustera sme dokonca zorganizovali výstavy priamo v Prezidentskom paláci. Takto k našim členom pribudol profesor (S. Harangozó, S. Brezina, K. Patakiová, T. Baník, neskôr S. Mikuš). Tak k našim členom pribudol prof. Jozef Leikert ako budúci predseda Klubu umelcov, spisovateľov a historikov pri ÚR SZPB.

Hovoríte o klube „spisovateľov a historikov“, ale doteraz sme

...ale jeho aktivity podporoval aj prezident Rudolf Schuster.

spomínali len osobnosti výtvarného umenia...

Tento klub združil mnohé ďalšie osobnosti. Čestným predsedom sa stal doc. PhDr. Dušan Čaplovič, CSc. a podpredsedomi MUDr. Pavol Dubček a prof. PhDr. Pavol Mešťan, DrSc. Pôsobia tu viaceré ďalšie osobnosti, napríklad Ing. arch. Vladimír Husák, Boris Kollár, Eduard Chmelár, Ján Tazberík, Peter Maráky, Pavol Janík, Ivan Ožvát, Peter Ronec, Jozef Bystrický, Ján Beňa, Pavol Kanis, Dušan Roll. Niektorí z nich sa teraz s Petrom Weissom a Martinom Krnom pustili do založenia samostatného Klubu politológov pri ÚR SZPB.

A nemožno zabudnúť, že váš klub zaujal jasné stanovisko aj k problematike Múzea SNP.

Náš klub a ani ja osobne sme ešte nepovedali posledné slovo v otázke budúcnosti Múzea SNP v B. Bystrici. Považujeme za vhodné a potrebné, aby jeho zriaďovateľom bola samotná Národná rada SR a SZPB, uchádzame sa o podporu serióznych politických strán. Nie je možné ignorovať historické opodstatnenie jeho terajšej formy existencie a demokracii a ani našim dejinám nemožno rozkazovať. Už v minulosti sme sa zúčastnili na príprave právnych návrhov najmä v spojitosti so zákonom o protifašistickom odboji a postavení SZPB, či pri navyšovaní sociálnych príspevkov účastníkom odboja a pozostalým vďaka právnikom prof. Beňovi, docentovi Fogašovi a Š. Krídlvi.

Všetci poznáme stálu expozíciu SZPB Za slobodu! v sídle zväzu na Štúrovej ulici v Bratislave. Ako vlastne vznikla?

Ak som v spomienkach ocenil nadšenie, s akým pomáhali našim výstavám a podujatiam niekdajší predsedovia SZPB, tak v prípade stálej expozície to platí o terajšom predsedovi Pavlovi Sečkárovi. Bez vhod-

aj v prezidentskom paláci

Ladislav Skrak s Pavlom Dubčekom.

ných a dôstojných priestorov by to jednoducho nebolo možné. Nešlo iba o vybudovanie, vytvorenie podmienok, ale aj o komplexnú predstavu o takejto expozícii, o názory a odporúčania, čo všetko by bolo vhodné v expozícii vyjadriť a osláviť. Takže predseda SZPB sa stal aj jej spoluvytvorcom. A môžeme byť hrdí, že ide tak trochu o kolektívne dielo, ku ktorému pripomienkami prispeli aj predsedníctvo a Ústredná rada SZPB. Zdôrazňujem to preto, aby sme si uvedomili, že táto výstava je naša spoločná „vizitka“, vonkajšia prezentácia nášho poslania.

Ako ste sa vyrovnali s potrebou financovania?

Doplnenie knižničného fondu a výtvarných diel bolo možné vďaka príspevkom od oboch ľavicových predsedov vlády SR – Roberta Fica i Petra Pellegriniho. Získali sme tak hodnotné diela E. Lazivníckej, V. Hložníka, J. Kulicha, T. Bartfaya, L. Snopka, O. Dubaya, V. Remeňa, T. Baníka, J. Kostku, Ľ. Fullu a ďalších. V tomto období, keďže sa blížilo 210. výročie narodenia M. M. Hodžu, a keďže expozícia bola až dosiaľ aj pod gesciou premiéra, požiadali sme o príspevok aj Eduarda Hegeera. Hoci som mu odkazoval, že som bol s jeho otcom a tetou kamarát, informovali ma, že v máji bola na Slovensku „prírodná katastrofa“, takže tento premiér nám nič nedal.

Ste spokojní s návštevnosťou expozície?

Som. Expozícia sa stretá so záujmom odbojárskej obce z celého Slovenska, hoci ho narušila pandémia. Kedykoľvek to bolo možné, oživovali sme našu činnosť reprezen-

tačnými aktivitami – napríklad výstavou k 75. výročiu SNP a výstavou Slovenské umenie proti fašizmu, ktorú sme s po-

kultúry SR. Expozíciu navštívili viacerí poslanci Národnej rady SR, ako aj jej predseda Boris Kollár, veľvyslanci

Najnovšiu výstavu, na ktorej sa organizátorsky podieľa Ladislav Skrak budete môcť vidieť po celom Slovensku.

sunom termínu uskutočnili k 75. výročiu oslobodenia Slovenska v auguste a septembri 2020 v Dvorane Ministerstva

Ruskej federácie, Bieloruska, Kazachstanu, Kuby, Čínskej ľudovej republiky, predseda Maticy slovenskej a otváral ju

Predseda Maticy Marián Gešper a štátni pracovníci jeho kabinetu sú členmi SZPB a aktívne prezentujú odkaz hrdinov

Deti a mládež v stálej expozícii SZPB vždy potešia nielen Ladislava Skraka.

dnes už nebohý brigádny generál Ján Il'anovský. Kompletizovali sme knižničné fondy a predpokladáme, že sa zlepšujú študijná aktivita v Knižnici SZPB, keďže bude presťahovaná do prostredia s ústredným kúrením.

Ako sa pozeráte na našu spoluprácu s inými organizáciami?

Keď nedávno zosnulý Ľuboš Jurík pôsobil ako šéfredaktor časopisu Euroreport, pravidelne som robil rozhovory s prezidentami KOZ: už tiež zosnulým Ivanom Saktorom a Miroslavom Gazdíkom. Doslova každoročne, na nový rok som robil bilančné rozhovory s predsedom policajných odborov Miroslavom Litvom. Takže k odborom má mať náš zväz čo najbližší vzťah.

A pokiaľ ide o partnera, s ktorým máme dokonca memorandum – Maticu Slovenskú?

boja proti fašizmu Kukorelliho, Daxnera i ďalších, ako divadelné historické sekvencie. Mali sme spoločnú výstavu v čase 100. výročia Janka Nováka, martinského výtvarníka padlého v Povstaní. Maticu nemožno ani zakríknúť, a ani ohovárať. Musíme spoločne aktívne konať v otázke polovice nášho národa, ktorá dožíva v zahraničí. Ako výtvarníci sme zároveň členmi Výtvarného odboru MS. Som aj predsedom tohto odboru a pôsobím v ňom okrem našich členov aj takí umelci ako A. Smolák, M. Polonský, Z. Hložníková, O. Dubay ml., či K. Trizuljak.

Teraz sme registrovali vašu zvýšenú aktivitu v súvislosti s prípravami výstavy Nikdy nesieme zabudnúť, ktorú sme len nedávno otvorili v priestoroch SZPB.

Ide o výnimočnú historicko-dokumentárnu výstavu. Dovoľím si ju označiť za neobyčajne vzácny, hoci smutný dar. Iba niektoré štáty, a to v skromnom objeme, sú obdarované predstaviteľmi Ruskej federácie. Občas sú to faksimile troch-štyroch archívnych listín. Tentoraz máme na Slovensku a v slovenčine výstavu, ktorá komplexne zverejňuje historické fakty a archívne fondy k problematike civilných obetí na území niekdajšieho ZSSR, ale aj niekdajšieho Československa. Výstava má byť putovnou, a to pod záštitou oblastných výborov SZPB. Už teraz prejavili záujem Martin, Nové Mesto nad Váhom, Senica, Prievidza, Trenčín, Svidník, Stropkov. Naozaj sa oplatí využiť tento výstavný súbor v plnej miere. Najmä na ňu dostať žiakov a študentov. Ponúka odpoveď na úsilie o falzifikáciu dejín – sporných stanovisk k rezolúcii OSN o zákaze glorifikácie nacizmu, ako aj uznesenia europarlamentu k formovaniu historického povedomia v Európe.

A čo chystáte do najbližšieho obdobia?

Samozrejme, bolo by veľkou chybou, aby sme nerešpektovali dejiny a víťazstvo demokracie v protifašistickom boji. Naozaj máme Európe čo ponúknuť, preto sa chystáme na oslavu 100. výročia narodenia Alexandra Dubčeka, symbolu ľudského úsilia o demokraciu a zároveň osobného hrdinstva v boji proti fašizmu. Takže urobme zadosť svojim možnostiam a povinnostiam. Jednu vec predsa len na záver prezradím: výzvy z moskovským rokovaní zneli – Sme s vami, buďte s nami v hodinu smrti našej, amen.

Foto: archív L. Skraka

Príbeh povstalcu z Brezna Jozefa Kalivodu

Ondrej Urban, Klub Zväzu vojakov SR Sereď

Aj keď nepochádzam z Brezna, viaže ma k tomuto peknému mestu niekoľko skutočností. V roku 1940 sa tam narodila moja mama Anna a šesťnásť rokov v ňom pôsobil starý otec Jozef Kalivoda, ktorý zohral významnú úlohu v príprave SNP na Horehroní.

Narodil sa 11. marca 1900 vo Veľkých Levároch pri Malackách. Vyrastal v početnej rodine s jedenástimi deťmi. Jeho otec odišiel v roku 1908 za prácou do USA, kde tragicky zahynul,

níc. Po demobilizácii si doplnil vzdelanie na Roľníckej škole v Sabinove a potom pracoval v poľnohospodárstve.

Začiatok 2. svetovej vojny ho zastihol v Brezne nad Hronom,

fa Kalivodu, ktorý sa stal aj členom zásobovacej komisie a poverili ho nákupom mäsa.

Mesto vstúpilo do Povstania

Dokázali vyzbierať 100-tisíc korún, z čoho 70-tisíc odovzdali partizánskym skupinám pôsobiacim na východnom Slovensku a 30. augusta v izbe mešťanosti zvolili Revolučný národný výbor na čele s Kusým a Kalivodom. V sieni mestského domu zavesili namiesto fotografie Jozefa Tisa obraz prezidenta Eduarda Beneša a spontánne zaspievali československú hymnu.

Novovytvorený výbor ako prvý úlohu zabezpečil ubytovanie 200 partizánov pod velením Júliusa Krútela v meštianskej škole. Povstaleckej 1. čs. armáde na Slovensku a partizánom sa, žiaľ, nepodarilo zadržať postup nemeckých vojsk, populudní 25. októbra vtrhli do mesta prvé motorizované jednotky Wehrmachtu prichádzajúce od Tisovca a Červenej Skaly.

O dve hodiny po nich prišlo aj gestapo s pripraveným zoznamom deviatich obyvateľov Brezna, dopredu odsúdených na zastrelenie. Medzi nimi figurovalo aj meno Jozefa Kalivodu. Predtým však dostali členovia RNV z partizánskeho štábu pokyn, aby z mesta odišli.

Rodina na voze do Kališťa

Starý otec naložil rodinu iba s najnevyhnutnejšími vecami na voz, zapriahol dva kone a podarilo sa im dostať do Kališťa, kde ich prichýlila rodina jedného zo žiakov Roľníckej školy.

Jednotky SS prišli aj do tejto horskej obce. Nechali nastúpiť všetkých chlapov a vtedy sa už v duchu lúčil so životom. Keď však vyvolávali jeho meno, tlmočník, ktorý pochádzal z Veľkých Levár, ho neprezradil. Naopak, povedal, že človek s takým menom sa tam nenachádza. Kalivoda sa preukázal dokladmi na meno Ján Lepíny, ktoré mu vystavil známy notár ešte pred vypuknutím Povstania.

Pretože starí rodičia so sebou z Brezna nevzali okrem toho, čo mali na sebe, žiadne šatstvo ani ďalšie potrebné veci, po niekoľkých dňoch sa rozhodli pre návrat do mesta. Keď sa priblížili k Roľníckej škole, kočiš, ktorý tam pracoval, varoval starkého, že ho Nemci stále hľadajú. A tak zoskočil z voza a utekal sa skryť v sene na povale senníka, kde strávil tri dni.

Za tri dni úplne ošedivel

Keď esesákov v Brezne vystriedali príslušníci Wehrmachtu, ktorí ustupovali pred Červenou armádou a bezprostred-

Zničené domy po bombardovaní v decembri 1944 v miestnej časti Brezna Židlovo.

né nebezpečenstvo odhalenia pominulo, Kalivoda sa stretol so svojou rodinou. Do oslobodenia však vystupoval ešte pod falošným menom. Štyrom dcéram museli vysvetliť, že ho nesmú oslovovať ocko. Najmladšia z nich, moja mama, mala pritom iba štyri roky. Našťastie sa nepreriekli a starý otec sa dožil konca vojny.

V priebehu spomínaných troch dní, keď sa skrýval v senníku, však úplne ošedivel. Nemci si akurát v dome Kalivodovcov zriadili veliteľstvo, rodina sa musela uchýliť do pivnice. Tesne pred príchodom Červenej armády nacisti dom zapálili, takže do tla zhorel. Z Roľ-

níckej školy odniesli všetko, čo malo nejakú cenu, a tak sa po prechode frontu Kalivoda oduševnene pustil do jej obnovy.

V júli 1945 ho poverili správou majetku Roľníckej školy v Komárne, neskôr sa tam stal predsedom Okresného národného výboru. Ťahal ho to však späť na Záhorie, a tak začal v roku 1952 pracovať v Roľníckej škole v Sološnici a potom na Okresnom národnom výbore v Malackách.

Jozefa Kalivodu za odbojovú činnosť v roku 1948 vyznamenali Radom SNP II. stupňa. Navždy nás opustil 29. novembra 1985. Odpočíva v pokoji v rodiných Veľkých Levároch.

Jozef Kalivoda v Banskej Bystrici pri príležitosti 20. výročia SNP.

preto Jozef už vo veku sedem rokov musel tvrdo pracovať na veľkostatku na Záhori a neskôr v Rakúsku.

V roku 1918 narukoval k 19. honvédskeho pešiemu pluku, nechcel však bojovať za rakúskeho cisára a uhorského kráľa, preto dezertoval. Po zatknutí maďarskými žandarmi sa ocitol za mrežami, no 30. októbra sa väzni vzbúрили a tak sa dostal na slobodu.

Členom ilegálneho výboru

Pretože ho nadchla myšlienka vzniku Československej republiky, prihlásil sa do služby v 1. čs. dobrovoľníckom pluku, s ktorým sa podieľal na ochrane československo-rakúskych hra-

kde od roku 1929 pracoval ako šafár na majetku Roľníckej školy. Nemohol sa zmieriť s rozbitím ČSR a s režimom, ktorý vznikol na Slovensku, a tak sa zapojil do protifašistického odboja. V máji 1944 sa stal členom druhého ilegálneho výboru v Brezne (prvý vznikol ešte v marci 1944).

Za cieľ svojej činnosti si členovia výboru vytýčili organizovanie podpory pre partizánov, zbierok šatstva a peňazí, dodávok potravín do hôr. Piateho júla sa obidva výbory stretli na spoločnom zasadnutí a založili Podzemný národný výbor v Brezne nad Hronom. Za jeho predsedu zvolili Emila Kusého, za podpredsedu práve Joze-

Rad SNP Jozefovi Kalivodovi udelilo Predsedníctvo SNR.

Pomník padlým hrdinom 2. svetovej vojny v Brezne. foto: archív autora

Posledná žijúca obrankyňa Čierneho Balogu

Eduard Chmelár

Účastníčka bojov o Čierny Balog a hrdinka Slovenského národného povstania Anna Dubínyová sa nedávno dožila 95. narodenín. V našej rodine sme na ňu patrične hrdí, no presvedčiť ju k rozhovoru nebolo jednoduché.

Stará mama Dubínyová nám síce kedysi o svojich povstaleckých zážitkoch rok čo rok vášnivo rozprávala, spoločne s nebohým starým otcom Vojtechom Dubíny (účastníkom bojov o Brezno a Čierny Balog a dlhoročným predsedom ZO SZPB v Pezinku) pravidelne organizovala posedenie pri partizánskej vatre v Kučišdorfskej doline, chodila na besedy a robila osvetu v školách, no dnes je všetko inak. Už niekoľko rokov žije utiahnutým životom, o ďalšie významenia nemá záujem a predstava, že by mala slúžiť ako fotografická trofej pre súčasného ministra obrany alebo kohokoľvek z tejto mocenskej garnitúry, je jej vyslovene odporná. „Za toto sme nebojovali,“ opakuje zatrpknuto, keď vidí, čo sa deje na Slovensku.

Zbierala zbrane, ošetrovala ranených

Keď mala 17 rokov, vydala sa za horára z horárne Boldiška v doline Šaling Vojtecha Dubínyho. Starý otec Dubíny bol už vtedy ilegálny pracovník, budoval pre partizánov bunkre, zaisťoval výzbroj a potraviny. Anna Dubínyová zasa zbierala po lesoch zbrane, ktoré poodhadzovali vojaci utekajúci z východného frontu a zhromažďovala ich v horárni. Keď vypuklo Slovenské národné povstanie, zapojila sa do neho celá jej rodina. Jej otec bol baníkom a zabezpečoval výbušniny. Anka ich tajne prenášala z Dolnej Lehoty do Čierneho Balogu takmer 30 kilometrov. Poznala dobre tamjšie hory a vedela sa vyhnúť nemeckým hliadkam.

Nemcov sa však nebála. Nikolaj Semionovič Radul, do ktorého partizánskej skupiny obaja manželia patrili, v knihe Blčiaci rudohorie (Martin, Osveta 1979) spomína, ako Annu Dubínyovú pre jej sme-

lost' často využívali na riskantný prieskum medzi nacistickými vojakmi v Brezne, Tisovci a Podbrezovej. Z horárne Boldiška sa čoskoro stalo centrum odboja. Anna Dubínyová v nej zhromažďovala nielen zbrane,

Najskôr mladá budúca partizánka...

ale aj ranených partizánov, ošetrovala ich, varila im a prala.

Ukrývala tu aj Antona Ťažkého, otca spisovateľa Ladislava Ťažkého. Po ústupe povstalcov do hôr našlo mnoho bojovníkov u nej dočasný úkryt – keď si oddýchli a najedli sa, odvieďla ich do bezpečia.

Päťdesiat piati proti 700

Tu musím urobiť malú osobnú pauzu. Keď sme boli mladí a nezrelí, občas sme si zo starej mamy uťahovali, že akáže to bola bojovníčka proti fašizmu, keď nemala v ruke zbraň. Ani sme netušili, ako strašne sme sa mýlili. Vtedy sme obdivovali najmä starého otca, hrdinu najťažších bojov o Čierny Balog, slávnej bitky, ktorá znesie kritériá antického eposu. Ten príbeh poznám naspamäť a napriek tomu mi zakaždým, keď si na neho spomeniem, nabehnú zimomriavky. Dodnes nechápem, ako to dokázali.

Štyridsať obyvateľov Čier-

neho Balogu, ku ktorým sa pridalo 15 mužov z partizánskeho oddielu Nikolaja Radula, medzi ktorými bol náš starý otec Vojtech Dubíny, bránili dedinu dva dni v treskúcej zime proti neuveriteľnej 700-člennej nacistickej presile. V jednom momente dal Radul dokonca rozkaz na ústup, ale starý otec za guľometom odmietol rozkaz splniť. Vraj, čo je to za veliteľa, keď píska na ústup.

„Najťažšie bolo odraziť prvý útok,“ spomína Anna Dubínyová. „Tam mali najväčšie straty.“ Ona sama prežila dramatické chvíle, keď tehotná a v hlbokom snehu prevážala raneného partizána do horárne. V jednej chvíli sa dostala do bubnovej delostreleckej paľby medzi nacistickými jednotkami a Červenou armádou. Vydesená si pamätá len to, že na ňu padol mŕtvy kôň, na ktorom bol rumunský vojak bez hlavy.

Lesť s Göringom

Ten hrôzostrašný obraz ju prenasleduje dodnes. Nadľudská odvaha hrstky statočných povstalcov napokon nacistov porazila. Nemci sa do dediny nedostali. Ubránili ju až do 29. januára 1945, keď o 11. hodine predpoludním vstúpila do Čierneho Balogu Červená armáda. Horár Vojtech Dubíny bol oprávnené oslavovaný ako jeden z osloboditeľov Čierneho Balogu.

Okrem toho, málo sa o ňom vie, že zachránil 16 obyvateľov Čierneho Balogu pred popravou. V spomínanej knihe Blčiaci rudohorie sa opisuje jeho odvážny čin, keď nacisti pochytili šestnásť mužov, čo im prišli do cesty, zatvorili ich v budove lesnej správy a chceli ich na výstrahu zastreliť. Starý otec si obliekol lesnícku uniformu, na hlavu nasadil nemeckú čiapku a na lesnej správe sa hlásil u nemeckého dôstojníka, ktorému sa dobrou nemčinou predstavil ako ríšsky úradník.

Hoci bol sám partizán, zahrľal divadlo a rozčúľil sa, že mu zadržali drevorubačov, ktorí zásobujú drevom samotného Hermanna Göringa a sebavedomo požiadal esesáka, aby ich okamžite prepustil. Dôstojník chvíľu popremýšľal a napokon dal príkaz všetkých pustiť na slobodu. Vojtech Dubíny sa neskôr priznal veliteľovi Radulovi, že očakával presný opak a bol pripravený na to, že to nevyjde, zadržia ho a zastrelia...

Stretnutia bojovníkov

S odstupom času si však uvedomujem, koľko obdivuhodnej odvahy, osobnej statočnosti a vnútornej sily musela preu-

... a potom oceňovaná hrdinka protifašistického odboja.

kázat' neozbrojená žena vo vysokom štádiu tehotenstva, ktorá riskovala viac než vlastný život. Vytvárala zázemie pre celý partizánsky oddiel, strašne riskovala, neustále sa potácala medzi životom a smrťou, dokázala prejsť cez rozum nemeckým kontrolám a pritom päť mesiacov ukrývať na pomerne viditeľnom mieste ustavične nových a nových ranených povstalcov.

Na jej nebojácnosť často spomínal aj veliteľ Nikolaj Radul. Po vojne bol „veľké zviera“ (hovorilo sa, že bol dôstojníkom KGB, no oficiálne v diplomatických službách), často chodil na Slovensko, kde ho prijímali najvyššie stranické a štátne špičky, no vždy sa pri tom zastavil v Pezinku u Dubíny-

Autor s povstaleckou hrdinkou v súčasnosti. foto: archív autora

ovcov. Ich dom sa stal akýmsi centrom stretávania bývalých bojovníkov SNP, zavítal sem okrem iných aj nacistami obávaný „čierny generál“ Alexej Sadilenko, často sem chodieval napríklad spisovateľ Miloš Krno so synom Martinom, terajším členom predsedníctva SZPB (Anna Dubínyová si ho pamätá ešte ako malého chlapca), neskôr sa tam zastavil aj terajší šéfredaktor Bojovníka Braňo Ondruš.

Strach z Banderovcov

Spýtal som sa jej, kedy sa bála najviac. Na moje prekvapenie odpovedala, že to nebolo v Povstaní, ale o tri roky neskôr, keď do Čierneho Balogu vstúpili banderovci. Starý otec odišiel do hory, keď horáreň obkľúčili chlapi s puškami a samopalmi a vyzvali domácu pani, aby vyšla von. Stará mama bola doma sama a v chalupe mala dve malé bábätká.

Banderovci sa jej spýtali, či tu býva „ten komunista“. Anna Dubínyová sa roztriasla na celom tele a nezmohla sa na jediné slovo. Banditi povedali, že ho tu počkajú. Situáciu pohotovo zachránil horár z Páleníčného Ján Daniš. Ten presvedčil Michala Zibrina, poslanca Národného zhromaždenia za Demokratickú stranu a člena Slovenskej národnej rady, ktorý tam mal blízko chatu, aby zasiahol. Údajne mu povedal: „Vojto vie, že ho udali demokrati a ak sa Hane niečo stane, zabije ňu.“

Nato Zibrin presvedčil banderovcov, že sa pomýlili, že stoja pri poľovníckej chate a horáreň je až na konci doliny... To stačilo, aby sa horár vrátil domov, privolať vojsko a urobil bezpečnostné opatrenia.

Nezmieriť sa s fašizmom

Deväťdesiat päť ročnej účastníčke Slovenského národného povstania Anne Dubínyovej, nositeľke mnohých významných ocenení za statočnosť, odvahu a hrdinstvo, želim nielen v mene našej rodiny, ale celej antifašistickej obce ešte veľa pekných rokov, radosti, zdravia a chuti do života.

Stará mama, ďakujeme ti za všetko, čo si urobila pre slobodu našej vlasti, s úctou sa skláňame pred tvojou obetavosťou a ubezpečujeme ňu, že si vychovala dostatok odhodlaných potomkov, ktorí nezmieriteľnosť s fašizmom poneseš ďalej.

Foto: archív autora

Horáreň Boldiška v doline Šaling.

Oslavy na vrchu Roh

Branislav Balogh, Matej Kovanič

Pri pamätníku SNP na vrchu Roh v obci Lubina sa za hojnej účasti verejnosti v sobotu 4. septembra o uskutočnili oslavy 77. výročia SNP.

Ešte predtým si v Moravskom Lieskovom uctili SNP pri tabuli osadenej na počesť veliteľa oddielu Rázus 2. Stalinskej partizánskej brigády, kapitána Juraja Adamoviča. Následne sa uskutočnil pietny akt pri pamätnej tabuli kapitána Miloša Uhra v jeho rodnej Lubine.

Tajomník ÚR SZPB Viliam Longauer zdôraznil úlohu sovietskej armády a zjednocujúci odkaz SNP: „Pri Stalingrade sa rozhodovalo o našom bytí či nebytí. Misia Červenej armády oslobodzujúcej štáty strednej Európy, ktorá prišla aj na Slovensko, nám otvorila dvere slobody.“

SZPB považuje za dôležité, aby si politici z vtedajšej národnej súdržnosti vzali príklad a nachádzali spoločnú reč pre pro-

spech Slovenska. Na záver pripomenul hrôzu, čo nastala po vojenskom potlačení SNP: „Povstanie je aj odkaz, že už nikdy nechceme genocídu Slovanov, Židov a Rómov! Nesmieme zabúdať na obrovské obete, ktoré tu boli!“

Parlament na pietnom podujatí zastupoval podpredseda NRSR Milan Laurenčík, vládu minister vnútra Roman Mikulec, OS SR náčelník GŠ Daniel Zmeko, Trenčiansky samosprávny kraj jeho predseda a poslanec NR SR (Smer-SD) Jaroslav Baška a ObľV SZPB Nové Mesto nad Váhom predseda Kamil Kríštofik.

Hostia na pietnom akte pri pamätníku na vrchu Roh.

foto: Matej Kovanič

Veľár podujatí k výročiu SNP

Miriám Balážová, tajomníčka ZO SZPB Sučany

Naši členovia si SNP pripomenuli nielen pietnou spomienkou, ale aj výročnou členskou schôdzou a ešte predtým poznávacím zájazdom s tematikou druhej svetovej vojny. Uctili sme si obeť i hrdinov Povstania a protifašistického odboja.

Prvého augusta sme navštívili Múzeum holokaustu v Seredi, kde sme si uctili obeť židovského holokaustu a zároveň Pamätný deň rómskeho holokaustu, ktorý pripadá na 2. augusta. Navštívili sme i Múzeum vojenskej histórie v Piešťanoch, kde sme si prezreli vojenskú techniku a novú expozíciu s názvom Slováci v rovnošatách 1848–2020.

V sobotu 28. augusta sme v Sučanoch nevzdali hold hrdinom SNP sami. Nechýbali ani predstavitelia obce na čele so starostom Martinom Rybárom, ale ani čle-

novia Klubu vojenských výsádkárov SR a desiatky obyvateľov Sučian.

Po pietnom akte sa uskutočnila výročná členská schôdza našej ZO. Odznela na nej informácia, že aj napriek pandémie sa v obmedzenej miere uskutočnili výročné podujatia a návštevy pamätných miest bojov 2. svetovej vojny a SNP.

Viacerí členovia si prevzali pamätné listy pri príležitosti 76. výročia ukončenia 2. svetovej voj-

ny. Zblahoželi sme jubilantom pri príležitosti ich životných výročí, poďakovali za činnosť „desiatkarkam“, ktoré sa vzdali vykonávania tejto funkcie a taktiež Martinovi Matulovi, ktorý sa vzdal funkcie podpredsedu ZO.

Na schôdzi sa zúčastnili aj starosta Martin Rybár, predseda MO JDS Sučany a MS Sučany Ján Šteuček a predsedníčka MO SZPP Alena Bellová. O spostenie programu sa postarali dievčatá z Komunitného centra Sučany.

V Sučanoch si pamiatku SNP uctili členovia SZPB, starosta i mladá generácia obce.

foto: autorka

Nezabudnutí susedia

Alžbeta Pongrácová

Pri príležitosti pamätného dňa obetí holokaustu a rasového násillia 9. septembra sa členovia ZO SZPB Galanta a ZO SZPB Sered' zúčastnili na pietnom podujatí v rámci celoslovenskej spomienkovej tržny v mestskom parku v Seredi.

Po pietnom akte nasledovalo slávnostné otvorenie výstavy Na cestách s Felixom Nussbaumom.

foto: autorka

O 10. hodine sa rozozvučali zvony a obeť holokaustu sme si uctili minútou ticha. Zo záznamu zaznel príhovor prežitého profesora Traubnera. Nasledovalo čítanie mien obetí, zapálenie sviečok, príhovory hostí a akt kladenia vencov. Na záver člen ZO SZPB v Galante Vojtech Fahn predniesol modlitbu za zomretých – Kadiš. Potom sa účastníci presunuli do múzejnej záhrady na slávnostnú recepciu.

Po pietnej spomienke nasledoval v priestoroch Múzea holokaustu v Seredi koncert komorného orchestra Bruna Waltera – Chamber Orchestra z Viedne a slávnostné otvorenie putovnej výstavy maliieb nemeckého maliara s názvom Na cestách s Felixom Nussbaumom.

Spomienkové podujatie v Partizánskom

Jozef Mravík, ZO SZPB Partizánske

Ako symbol slobody a mieru bolo počas osláv 77. výročia SNP v Partizánskom do vzduchu vypustených 77 balónov a krdeľ bielych holubíc.

Účasťou na oslavách sme prejavili hold a poctu hrdinom SNP, zvýraznili, že deň vypuknutia Povstania je štátnym sviatkom Slovenskej republiky a pripomenuli si hrdinský boj nášho národa za slobodu, ktorým jeho účastníci zároveň poukázali na zverstvá nemeckých fašistov a ich prisluhovačov.

Predseda SZPB Pavol Sečkář pripomenul potrebu zachovávať v povedomí spoločnosti pravdivú históriu toho, čo sa udialo: „Tradíciu spomienok a úcty hrdinom SNP treba naďalej rozvíjať, aby i mladšia generácia pochopila, o čo išlo v národnom Povstaní a aké nebezpečenstvo predstavujú akékoľvek vojny.“ Ide o silný odkaz, ako konať v mierových rokoch proti nebezpečenstvu nových skrytých prejavov neofašizmu, neonacizmu a pravicového extrémizmu.

Primátor mesta Jozef Božík zdôraznil, že Partizánske si ctí dôležité dejinné hrdinstvá SNP, ako jeden z najvýznamnejších momentov v novodobých dejinách slovenského národa. Po presune k Pamätníku padlých hrdinov v SNP zaznel na ich počesť čestné salvy.

Najmä mladej generácii hodnoverne priblížili minulosť svojimi ukázkami Klub vojenskej histórie Martin a spoločnosť Bojovník. Široká verejnosť si zároveň pripomenula Deň Ústavy SR.

Účastníkom podujatia v Partizánskom sa prihovril predseda SZPB Pavol Sečkář.

foto: autor

Výročie SNP v Šelpiciach

Jarmila Valovičová, predsedníčka ZO SZPB Šelpice

Oslavy výročia SNP v Šelpiciach mali svoj špecifický vývoj. Od anonymného zapálenia vatry, cez položenie venca k pomníku padlých v 1. svetovej vojne – pretože iné pietne miesto v obci nie je – až po dôstojnú pietnu spomienku, ktorá bola výsledkom trpezlivej a obetavej práce členov ZO SZPB a pracovníkov obecného úradu.

Slávnostná spomienka na 77. výročie Povstania s položením venca k pamätnej tabuli venovanej jeho hrdinom, slávnostný príhovor a dôstojný priebeh obradu s bohatou účasťou spoluobčanov potešili každého, kto je hrdý na SNP.

Po slávnostnom programe zazneli pri vatre hymnické piesne. Sprievodné akcie boli pripravené aj pre deti – nafukovací hrad, trampolína, kĺzačka. Talentovaný umelec Ivan Slezák pomohol deťom v tvorivej dielničke vyrobiť si náramky, korálky, hračky a iné predmety. Pohodu dňa zavýšil výborný guláš a opekané špekáčky.

Predsedička ZO SZPB Šelpice Jarmila Valovičová počas príhovoru k výročiu SNP.

foto: archív ZO SZPB

Chráňme, za čo umierali

Pavol Sečkář

Pri pamätníku hrdinských vojakov si každoročne pripomíname udalosti, ktoré sa hlboko zapísali do histórie Čechov a Slovákov v boji za slobodu proti fašizmu. Sovietske najvyššie velenie sa rozhodlo tri dni po vyhlásení SNP poskytnúť Povstaniu okamžitú materiálnu pomoc a predovšetkým pomoc formou rozsiahlej pozemnej operácie.

Pre Karpatsko-dukliansku operáciu vyčlenilo 38. armádu Prvého ukrajinského frontu a ďalšie sily a prostriedky z hlavného úderného zoskupenia a usmernilo ich na vedľajší strategický smer. Vyčlenilo i 1. čs. armádny zbor v ZSSR a jeho 2. paradestnú brigádu.

O dovtedy dosiahnutých výsledkoch brigády sa maršal Konev vyjadril uznanlivo. Veliteľo-

vi Příkrylovi uložil, aby brigáda všetkými prostriedkami ovládla osadu Pulawy, kľúčový bod nemeckej obrany. Sľúbil, že po splnení tejto bojovej úlohy bude brigáda presunutá na povstalecké územie.

Čs. vojaci sa vyznamenali najmä v bojoch o kótu 534 západne od poľského mesta Dukla, ktorú ovládli 11. septembra a ďalších

10 dní o ňu museli spolu s jednotkami ČA urputne bojovať.

Do 22. septembra náš armádny zbor postúpil o 36 km, pričom napriek značným stratám vyradil z boja vyše 4000 nepriateľských vojakov. Počas septembro-

vých bojov padlo 646 našich vojakov, 3575 bolo ranených a 590 nezvestných.

Nech padlí hrdinovia, ktorým dnes vzdávame česť, navždy zostanú v našej pamäti a nech sú zdrojom nášho poznania, našich

tradií. Ako posvätný dar chráňme slobodu a demokraciu, za ktorú bojovali a umierali. Chráňme ich živý odkaz a nehynúcu pamiatku.

(Z vystúpenia predsedu SZPB pri pamätníku vo Svidníku.)

Príhovor P. Sečkářa pri pamätníku vo Svidníku.

foto: redakcia

Nezabúdame na hrdinov Dukly

Mariana Velochová, tajomníčka ObIV SZPB Rimavská Sobota

ObIV SZPB Rimavská Sobota už začiatkom septembra zorganizoval autobusový zájazd našich členov k pamätníkom na Dukle a vo Svidníku, viažucim sa ku Karpatsko-duklianskej operácii. Navštívili sme pamätník duklianských hrdinov a na čele s predsedom ObIV SZPB Jánom Antalom sme si vencom a pietnym úklonom uctili pamiatku hrdinov, ktorí položili svoje životy za našu dnešnú slobodu.

Zároveň sme si prezreli cintorín vojenský a niektorí naši členovia medzi pochovanými vojakmi našli aj svojich rodákov. Počasie nám prišlo a tak sme sa presunuli do Údolía smrti, kde sa uskutočnili najťažšie boje. Týmto historickými miestami nás previedol sprievodca zo Svidní-

ka a jeho rozprávanie nás všetkých veľmi zaujalo. Bez tohto výkladu by sme sa dozvedeli toľko a nedokázali by sme si uvedomiť náročnosť i tragiku bojov, ktorá zvýrazňuje hrdinstvo vojakov Červenej i československej armády v ZSSR.

Aj preto bolo prirodzené, že naša cesta odtiaľ viedla k soche gen. Ľudvika Svobodu, ktorého vojnové hrdinstvo i povojnové pôsobenie sme si uctili kyticou kvetov. A napokon sme ďalšiu kyticu položili k pomníku sovietskej armády vo Svidníku.

Všetkých nás však mrzelo, že sme si nemohli pozrieť vyhladkovú vežu na Dukle a expozíciu Vojenského historického múzea vo Svidníku pre prebiehajúce rekonštrukčné práce, ale aj napriek týmto prekážkam sme vďaka tomu, čo sme na pamätných miestach videli a počuli, odchádzali domov rozčítaní a spokojní. A odhodlaní sa na miestach Karpatsko-duklianskej operácie opäť vrátiť.

Odbojáři z Michaloviec na Dukle

Marián Lukáč, tajomník ObIV SZPB Michalovce

Aj náš ObIV zorganizoval zájazd pri príležitosti 77. výročia Karpatsko-duklianskej operácie 6. októbra. Nezľakli sme sa prísnych epidemiologických opatrení a nechýbali sme na cintoríne vojakov 1. čs. armádneho zboru v ZSSR vo Vyšnom Komarníku, pri soche arm. gen. Ľudvika Svobodu vo Svidníku, ani na tamjšom cintoríne vojakov Červenej armády.

Vence sme položili za sprievodu čestnej stráže OS SR. Bolo to dôstojné zo strany všetkých, ktorí prišli vzdať úctu tým, ktorí sa mierových dní nedočkali. Ocenili sme príhovor predsedu NR SR Borisa Kollára o dobe a priebehu bojov na Dukle.

Naopak piskotom „hrstka niekoľko desiatok“ účastníkov vystavila vysvedčenie ministro-

vi obrany Jaroslavovi Naďovi. Vidí sa nám, že sa aj s jeho „americkou“ politikou usiluje SZPB vytlačiť z verejného života a zničiť prácu stoviek ľudí, ktorí zo všetkých síl udržiavajú v povedomí historickú pravdu o protifašistickom odboji, čo sme potvrdili aj účasťou na týchto oslavách. Je smutné, že pôsobenie J. Naďa vo funkcii ministra obrany sa stane historickým medzníkom potierania SZPB.

Mrzí nás, že predseda Pavol Sečkář nedostal príležitosť na Dukle prehovoriť, ale potešil nás, keď spolu s tajomníkom Viliamom Longaureom prišli medzi nás. Podebatovali sme si, ale aj zapievali národné piesne spojené s bojmi na Dukle a oslobodzovaním našej vlasti. Sme hrdí, že máme „svoju Duklu“ a s ňou operáciu, ktorá na jeseň 1944 otvorila bránu k slobode.

Predseda parlamentu Boris Kollár sám spontánne prišiel pozdraviť predsedu SZPB Pavla Sečkářa a celú delegáciu zväzu.

foto: redakcia

Prišli aj Bardejovčania

Štefan Hij, MsÚ Bardejov

Jedna z najväčších horských bitiek 2. svetovej vojny, miesto utrpenia a smrti, ale aj nevýslovného hrdinstva a obety: aj tak by sa v krátkosti a lakonicky dala charakterizovať Karpatsko-duklianska operácia, na ktorej výročie nezabúdajú ani Bardejovčania.

Desaťtisíce vojakov mnohých národov a národností našlo na Dukle miesto svojho posledného odpočinku. Vojaci Červenej armády a 1. čs. armádneho zboru v mimoriadne ťažkom teréne, pod neustálou paľbou nemeckých vojsk v októbri 1944 meter za metrom oslobodzovali našu vlasť. Ako sa sám Ľudvik Svoboda neskôr vyjadril, ten kto prežil tieto boje, na ne dozaisť nikdy nezabudne.

Tým, čo padli i tým, čo prežili prišla vzdať hold ku všetkým trom miestnym pomníkom aj skromná delegácia z Bardejova na čele s primátorom Borisom Hanuščakom a predsedom ObIV SZPB Artemom Feckom. Je nám ľúto, že pamätníkov je čoraz menej. O to nástojčivejšie nesmieme zabúdať a musíme pripomínať našim deťom a vnukom, že mená Ľudvik Svoboda, Ivan Konev, Andrej Grečko, Kirill Moskalenko, Richard Tesařík či Jaroslav Vedral-Sázavský, ale i desaťtisíce bezmenných padlých nie sú vymyslené postavy, ale reálni hrdinovia vojny, reálni hrdinovia Karpatsko-duklianskej operácie.

A napokon by sme mali mať na pamäti slová, ktoré prezident Eduard Beneš vyriekol tri mesiace po skončení vojny: Nech bude všetko zaznamenané, nech bude na všetko a všetkých pamätané, lebo príde čas, keď z hrdinov sa stanú zločinci a zo zločincov hrdinovia...

Členovia SZPB z oblasti Svidníka (so zástavou podpredseda ObIV Milan Maguľak).

foto: redakcia

- **Bacúch:** Ján Birka 60 a Valéria Podoláková 84 rokov.
- **Banská Bystrica – Radvaň:** Erika Piklová 40 rokov.
- **Banská Bystrica – Stred:** Ivan Fraňo 45 rokov.
- **Banská Bystrica – Tr.SNP:** Margita Krčová 89, Martina Kolesárová 50, Helena Balcová 70, Anna Korytiaková 70 a Mgr. Mária Novotná 70 rokov.
- **Bardejov:** Ján Soroka 70 rokov.
- **Bernolákovo:** Zdenka Srnková 85 rokov.
- **Bežovce:** Anna Popovičová 83 rokov.

- **Bojnice:** Helena Kollárová 81 rokov.
- **Bratislava č.2:** Iva Šandorová 50 rokov.
- **Bratislava č.7:** Ľubomír Holman 80 rokov.
- **Bratislava – Petržalka:** Mgr. Art. Jaroslav Žiak 50 rokov.
- **Bravcove:** Alica Sotáková 65 rokov.
- **Čadca:** Jozef Murín 70 rokov.
- **Čaňa:** Danka Toroková 60 rokov.
- **Čirč:** Emil Dufala 70 rokov.
- **Hel'pa:** Mária Vilimová 70 rokov.

- **Hniezdne:** Alžbeta Dubielová 94 rokov.
- **Hrachov:** Marcela Hulinová 45, Milan Murinček 70 a Emília Kamenská 86 rokov.
- **Hunkovce:** Ján Žižák 70 rokov.
- **Jasenie:** Jozef Bakoš 96 rokov.
- **Klenovec:** Pavel Dovala 85, Viera Mináčová 70, Ján Mináč 70, Elenka Ulická 65 a Mgr. Ľubomíra Vančíková 60 rokov.
- **Košice:** Róbert Illes 25, Michal Beňák 64, Iveta Pustaiová 55, Mária Javornická 70 a Miroslav Šmidt 81 rokov.
- **Kordiky:** Anna Donovalová 80 rokov.
- **Kurov:** Milan Špirko 65 rokov.
- **Kyjov:** Milan Hric 50 rokov.
- **Liptovský Mikuláš:** Anna Vyšná 98, Ing. Milan Hubka 83, Viera Bubelínyová 75 a Ľubica Dulanská 65 rokov.
- **Makovce:** Štefan Čepa 75 rokov.

- **Martin:** Viera Švarcová 70 a plk. RSDr. Michal Malík 70 rokov.
- **Miezgovce:** Ing. Ján Holička 75 rokov.
- **Michalovce:** Ing. František Uhaľ 85 a MUDr. František Farkaš 65 rokov.
- **Nitra:** Viliam Babka 91 rokov.
- **Nový Svet:** Marta Kalačová 75 rokov.
- **Ostrý Grúň:** Ján Michalov 81 rokov.
- **Palín:** Mária Iškovská 90 rokov.
- **Pliešovce:** Anna Forgáčová 87 a Anna Valentíková 84 rokov.
- **Poltár:** Anna Turoňová 40 rokov.
- **Prešov:** Štefan Lamy 50 rokov.
- **Rajec:** Peter Slota 30 a Ľubomír Kardoš 30 rokov.
- **Rimavská Sobota:** Alica Krkošková 80, Terézia Závadská 86 a Mgr. Elena Nébusová 75 rokov.
- **Sečovce:** Júlia Čemigová 92 rokov.
- **Sobrance:** Dušan Dudík 40 rokov.

- **Šoporňa:** Miroslava Baranová 40 rokov.
- **Stráňany:** Mária Halčáková 88 rokov.
- **Strážske:** Mária Tóthová 70 rokov.
- **Sučany:** Ing. Dušan Jamriška 70, Jolana Stanová 88 a Ján Pakán 70 rokov.
- **Svidník:** Michal Holovka 65, Jozef Žižák 40 a Michal Artim 85 rokov.
- **Trhovište:** Ľudmila Hurčíková 65 rokov.
- **Úbrež:** Mária Pacoňová 75 rokov.
- **Uderina:** Tibor Széky 80 rokov.
- **Veľpaty:** MVDr. Mikuláš Leukut, CSc 70 rokov.
- **Veľké Kapušany:** Alžbeta Hrkeľová 88 rokov.
- **Vráble:** Benedikt Fodor 81 rokov.
- **Vyšný Olšava:** Mariana Kaňuková 45 rokov.
- **Zalužice:** Ľudmila Gubíková 82 rokov.
- **Žilina:** Miriam Čorbová 40 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme.

Jubilujúci pamätník SNP

Štefan NOVÁK, tajomník ZO SZPB Dolný Kubín

Náš dlhoročný aktívny člen, bývalý predseda a súčasný čestný predseda Ján Mihál sa 25. októbra dožíva krásneho životného jubilea 90 rokov. Rodák z Považskej Bystrice zažil Povstanie na Sliachi.

Ako druhák na základnej škole ešte nechápal udalosti v roku 1938, ale keď vypuklo SNP, jeho otec sa doň zapojil ako príslušník 1. čs. armády na Slovensku v rámci mobilizácie záložných zložiek v septembri 1944. Trinásťročný ostal s matkou a dvoma malými súrodencami. „Otec padol do zajatia 1. novembra. Zo zajateckého tábora Milbeck v Nemecku sa vrátil 16. mája 1945. S podlomeným zdravím a zavisľavým vážil 36 kíľ. Mamina sestra slúžila v Povstaní ako zdravotná sestra s budúcim manželom, vtedy medikom,“ spomína jubilant.

„Spomínam si na Povstanie, keď nemeckí vojaci obsadili Sliach a časť Rybáre, kde sme žili v prednej izbe a partizáni boli v stodole,“ pokračuje. „Celú rodinu by vystrieliť, keby na to prišli. Vojnové útrapy sa nás týkali o to viac, že v blízkosti bolo letisko Tri duby. Vojenské ciele, aj letisko vo Veľkej Lúke, Nemci bombardovali každý deň. Civilné domy neboli prioritným cieľom, ale náš dom zasiahol delostrelecký granát, no našťastie nevybuchol. Školy boli zavreté a sovietske vojská a rumunská armáda oslobodili obidve časti Sliacha – Rybáre a Hájniky – 19. marca.“

Jánovi Mihálovi ďakujeme za záslužnú prácu a spolu s OblV SZPB Ružomberok na čele s predsedom Róbertom Fajtom mu prajeme pevné zdravie a pohodu v kruhu jeho najbližších.

A. Kománková pri preberaní vyznamenania.

Ocenenie pre jubilantku

Soňa Pinková, tajomníčka OblV Prievidza

Anna Kománková vstúpila do SZPB ako dcéra priameho účastníka Povstania v januári v roku 1988. Už v novembri sa stala kronikárkou ZO SZPB v Prievidzi a v r. 1989 bola zvolená za tajomníčku. V roku 2011 na VČS bola zvolená za predsedníčku, ktorou je dodnes.

Je taká aktívna, že ani nie je možné vymenovať všetko, čím prispieva k činnosti SZPB. Za dobu od vstupu do zväzu získala 60 nových členov. Pre nich a ich rodinných príslušníkov zorganizovala poznávacie zájazdy do koncentračných táborov Auschwitz, Treblinka-Birkenau v Poľsku, Mauthausen v Rakúsku, navštívili aj vypálené obce Kľak, Ostrý Grúň, Kalište, cintoríny padlých vo Zvolene, Liptovskom Mikuláši a ďalšie pamätne miesta na Slovensku.

V roku 2008 založila Beh SNP, pri príležitosti 65. výročia SNP navrhla zasadiť lipu v blízkosti pamätníka SNP, na znak úcty k zavraždeným, ktorých mená sú vryté do kameňa. Pred piatimi rokmi

na pozvanie veliteľa VÚ 1056 v Zemianskych Kostolňanoch nechýbala na otvorení 1. ročníka Memoriálu kpt. Weinholda, pri príležitosti 2. ročníka získala Pamätný list a predvlani Medailu Memoriál kpt. Weinholda.

Je tiež členkou Jednoty dôchodcov Slovenska a zakladateľkou a členkou speváckej skupiny Borinka JDS. Pri príležitosti 75. narodenín si na návrh predsedníctva OblV prevzala Medailu M. R. Štefánika II. stupňa.

Odišiel vzácny človek

Július Feješ, predseda ZO SZPB Detva

Vo veku 80 rokov nás navždy opustil podpredseda OblV SZPB vo Zvolene a dlhoročný tajomník našej ZO Milan Sarvaš. Členom Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov bol od roku 1996.

Po skončení učňovskej školy strávil celý pracovný život v ZŤS (neskôr PPS) Detva. Bol technicky zdatný a pracovitý po úspešnej maturite vďaka svojim organizačným schopnostiam prešiel postupne od robotníka, na pozíciu majstra, dielovodcu a vedúceho prevádzky.

Po odchode do dôchodku sa začal naplno angažovať v SZPB, najskôr na úrovni ZO a neskôr ako funkcionár oblastného výboru. Aj zásluhou tohto obetavého a mimoriadne schopného organizátora má naša organizácia i dnes 220 členov. Lenže jemu nešlo o samoučelný nárast počtu členov, ale najmä o ich spokojnosť s členstvom, čo je spojené s množstvom akcií a hodnotných podujatí.

Jeho dlhoročná aktívna práca pre zväz neunikla ani pozornosti zo strany vedenia SZPB, ktorý mu udelil viaceré vysoké ocenenia.

Navždy sme sa rozlúčili

- **Dobšiná:** s Valériou Palubjakovou a Máriou Slivkovou.
- **Hel'pa:** s 59-ročným Jozefom Oravkinom.
- **Michalovce:** so 76-ročnou Magda Minčíčovou.
- **Partizánske:** so 71-ročným Dušanom Škodom.
- **Pliešovce:** so 79-ročnou Jarmilou Slovákovou.
- **Rajec:** s 69-ročnou Máriou Lecákovou.
- **Rimavská Sobota:** s 92-ročným Ondrejom Cetnerom.
- **Skalité:** s 97-ročným Petrom Konštiakom.

- **Stará Turá:** so 71-ročným Ladislavom Grambálom a 67-ročným Branislavom Kovárom.
- **Staškov:** so 74-ročnou Tatiou Baladovou a 88-ročným Emilom Maslíkom.
- **Stropkov:** so 72-ročným Michalom Trebišovským.
- **Sučany:** so 74-ročnou Annou Naháľkovou.
- **Vráble:** s 96-ročnou Annou Cibulovou.

Česť ich nehynúcej pamiatke!

Rusko ponúklo stiahnutie sankcií

Námestník ruského ministra zahraničia Sergej Rjabkov ponúkol svojej americkej partnerke Victorii Nulandovej stiahnutie sankcií, ktoré narušili činnosť ich diplomatických misií počas ich rokovania v Moskve. Oznámi-la agentúra RIA-Novosti.

Rusko najskôr vyškrtlo Nulandovú zo svojho sankčného zoznamu, aby mohla prísť do Moskvy a Spojené štáty vydali víza ruskému diplomatovi Konstantinovi Voroncovovi, aby sa mohol zúčastniť na rokovaní v OSN v New Yorku o kontrole zbraní.

Rjabkov agentúre povedal, že s Nulandovou rokovali o kontrole zbraní, dohode AUKUS medzi USA, Spojeným kráľovstvom a Austráliou či situácii v Afganistane. Nulandová na Twitteri opísala jej stretnutia v Moskve ako „konštruktívne“.

USA: Samovraždy vojakov kvôli peniazom

Podľa čerstvej správy Pentagonu americká armáda v roku 2020 zaznamenala 175 samovrážd. Predstavuje to 36,4 samovrážd na 100 000 vojakov, zatiaľ čo v roku 2019 to bolo 30,7 samovrážd na 100 000 vojakov, informu-

Ilustračné foto: Clara Don

je portál Military.com. Príčinou väčšiny samovrážd je zlá finančná situácia alebo neúspešné vzťahy. Nadporučík Michael Grinston novinárom povedal, že riešením má byť výchova vojakov v narábaní s peniazmi a aby boli lepšími partnermi vo vzťahoch.

Neschopnosť amerických vojakov narábať s financiami vedie napríklad k zaradeniu kurzov finančnej gramotnosti do poddôstojníckych akadémií pre všetky stupne. Druhá pešia divízia v Južnej Kórei začala pre novo prichádzajúcich vojakov kurzy životných zručností, napríklad ako zvládnuť rozchod.

Podobné problémy rieši aj Národná garda, aj v nej sú samovraždy najčastejšie reakciou na vážne osobné finančné problémy. Najmä kvôli financovaniu zdravotníckych výkonov, lebo členovia gardy nemajú nárok na bezplatnú zdravotnú starostlivosť. Štúdia Brownovej univerzity zistila, že počet vojakov a veteránov, ktorí za posledných 20 rokov zomreli na samovraždu – celkovo 30 177 – predstavuje vyše štvornásobok počtu padlých vo vojnách v Iraku a Afganistane.

Napriek predpokladom posttraumatická stresová porucha zo zámorských nasadení bola dô-

vodom menšiny samovrážd. Väčšina samovrážd bola medzi vojakmi, ktorých nikdy nenasadili v bojovej zóne.

Predsudky voči Židom

Európska židovská asociácia zverejnila sa svojej internetovej stránke výsledok prieskumu, podľa ktorého najväčšie predsudky voči Židom majú v EÚ Poliaci (24 %), Gréci (23 %) a Maďari (21 %). Vyše jedna tretina opýtaných v Grécku a Poľsku a takmer tretina v Maďarsku uviedla, že Židia „nikdy nebudú schopní naplno sa integrovať do spoločnosti“.

Konšpiračnej teórii, že „tajná židovská sieť ovplyvňuje politické a ekonomické záležitosti vo svete“, verí až 58 % Grékov, 39 % Maďarov a 34 % percent respondentov na Slovensku. V ČR nemá predsudky voči Židom 64 % ľudí, ale iných 23 % ich má silné.

Najmenšie predsudky majú Holanďania (3 %) a Švédci (3 %). Agentúra IPSOS sa pýtala 16 000 ľudí zo 16 krajín EÚ na prelome rokov 2019 a 2020.

Vnútny boj extrémnej pravice

Poslanci ultrapravicového Národného frontu vo Francúzsku majú strach z novinára, spisovateľa a pravicového ultranacionalistu Érica Zemmoura. Hoci to oficiálne ešte nie je uzavreté, môže sa stať nebezpečným súperom ich straníckej šéfk Marie Le Penovej v nadchádzajúcich prezidentských voľbách.

Poslanec Sébastien Chenou ho vyzval, aby „netrieštil národné sily“. Aj le Penová svojho potenciálneho súpera kritizuje a poukazuje na rozdiely medzi nimi. Jej spolustraníci prezentovali vôľu zjednotiť sa, ale prvý krok očakávajú od Zemmoura. Zjednotenie si teda predstavujú tak, že Zemmour ustúpi Le Penovej.

To je však v rozpore s aktuálnymi výsledkami volebných preferencií, podľa ktorých by s Zemmourou volilo 17-18 percent voličov, Le Penovú 15 až 16 percent a Macrona 24 až 27 percent voličov. Prezidentské voľby sa vo Francúzsku uskutočnia v máji budúceho roku.

Diplomati USA kradli v Rusku

Podľa agentúry RIA-Novosti Rusko opustili traja americkí diplomati, ktorých chceli obviniť z krádeže ruksaku Moskovčanovi Dimitrijovi Kornilovovi. Spôsobili mu škodu takmer 200 €. Agentúra v tejto súvislosti pripomína incident z júla, kedy iný diplomat USA kradol na železnici.

Stalo sa to v Tverskej oblasti a išlo o ukazovateľ na železničnej trati. Krádež zachytili bezpečnostné kamery. Aj v tomto prípade americká diplomacia odmietla svojho človeka zbaviť imunity a radšej ho stiahla domov.

Moskovský prípad sa odohral v bare. Na video zázname vidieť, ako traja opití muži berú cudzí ruksak. Jeho majiteľ si myslí, že to urobili omylom. Zároveň však upozorňuje, že v ruksaku mal doklady a dokonca aj vizitky, takže Američania svoj omyl mohli veľmi jednoducho napraviť. „Nezavolali, možno sa zľakli,“ domnieva sa detský psychológ.

Zomrel elitný odbojár

Pred pár dňami zomrel vo veku 101 rokov posledný žijúci člen elitnej odbojovej skupiny Francúzska Rádu oslobodenia Hubert Germain. Bojovať odišiel priamo z prijímacej skúšky na francúzsku námornú akadémiu. „Odchádzam do vojny,“ povedal šokovanému skúšajúcemu.

Hubert Germain.

foto: archív redakcie

Presvedčila ho rozhlasová výzva Charles De Gaulle z Londýna 18. júna 1940. Takmer dva metre vysoký syn generála francúzskej koloniálnej armády nastúpil na loď s poľskými vojakmi a do Anglicka prišiel 24. júna. Mal 18 rokov.

Bojoval v kľúčových severoafrických bitkách pri Líbyi v Bir-Hakeim, v egyptskom El Alameine a v Tunisku s Afriku Korps na čele s nemeckým generálom Erwinom Rommelom. Keď sa v auguste 1944 vylodil na stredomorských plážach Francúzska, „plakal ako dieťa“. Pomohol oslobodiť kľúčový južný prístav Toulon, údolie Rhony a Lyon v strednom Francúzsku. V máji 1945 bol v južných Alpách. Do roku 1946 pôsobil ako pobočník generála Pierra Koeniga, veliteľa francúzskych síl okupujúcich Nemecko.

Zakrátko sa za de Gaullovu stranu stal starostom v meste Saint-Cheron, južne od Paríža, v roku 1962 ho zvolili do parlamentu a v rokoch 1972 až 1974 bol ministrom pôšt a telekomunikácií. Pochovávajú ho k ostatným členom elitného rádu v Mont Valérien, vojenskej pevnosti západne od Paríža, kde nacisti popravili vyše 1 000 odbojárův a rukojemníkov.

V Rusku zatýkajú komunistov

Desiatky funkcionárov ruskej komunistickej strany zatkla polícia v Moskve, lebo protestovali proti výsledkom volieb do Štátnej dumy. Tvrdia, že parlamentné voľby zmanipuloval prezident Vladimir Putin. Polícia rozohľadla vyše 1000 komunistov, lebo ich protest bol nezákonný.

Komunisti tvrdia, že „Jednotné Rusko ukradlo mandáty“. Jednotné Rusko je Putinova strana. Aby prehlušili demonštrantov, policajti púšťali z ampliónov rôzne vlastenecké piesne. Je smutným paradoxom, že tie vznikali práve v čase, kedy v ZSSR vládli komunisti. Polícia len za jediný deň posadila za mreže približne 60 členov komunistickej strany, vrátane poslancov moskovskej mestskej Dumy, či kandidátov do národného parlamentu.

Bývalý poslanec Štátnej dumy za Komunistickú stranu Ruskej federácie (KPRF) Denis Parfionov navyše informoval, že polícia obkolesila moskovské sídlo KPRF, ako aj vchody do moskovskej mestskej Dumy. Niekoľko komunistov nemohlo tieto budovy opustiť a museli tam nocovať.

Protesty proti výsledkom volieb zorganizovali komunisti minulý mesiac aj v iných ruských mestách, napríklad v Ufe, či Jekaterinburgu. KPRF je druhou najväčšou parlamentnou stranou, ale zatiaľ čo Jednotné Rusko má z celkového počtu 450 poslancov 324 mandátov, komunistov je v parlamente len 57.

Protest ruských komunistov v centre Moskvy.

foto: Viktor Stolbov

Galéria odboja

**Témy SNP a oslobodenia Slovenska vo výtvarnom ume-
ní majú svoje vrstvenie vývinu, ale aj vysoko odborné za-
zemie a problémy. V tejto rubrike sa vrátíme k priekop-
níkom pokrokových umeleckých snažení, akými boli prí-
slušníci Generácie 1909, a nadvážne k umelcom, ktorí
osobne bojovali v Povstaní. Nesmieme zabudnúť ani na
tvorcov a vznik prvých pomníkov a pamätníkov, a to oso-
bitne v prípade diel sovietskych umelcov – architektov.**

Najprv si však pripomeňme tých, ktorí znamenajú prvé
výtvarné ohlasy tejto historickej udalosti. Ide o troch mimo-
riadne významných umelcov pre naše témy, ale aj pre po-
krokové dejiny a skvosty nášho výtvarného umenia – o Jána
Koniarka, Martina Benku a Dušana Jurkoviča.

Ján Koniarek sa narodil vo Voderadoch pri Trnave 30. ja-
nuára 1878. Študoval na umeleckopriemyselnej škole v Bu-
dapešti, potom v Ríme medicínu a sochárstvo. V roku 1989
absolvoval odbor sochárstva na budapeštianskej Akadémii
u prof. Alojza Štróbla. Pokračoval v Mníchove, kde završil
výtvarné vzdelanie u prof. W. Rühmanna.

Až do vypuknutia I. svetovej vojny pôsobil Koniarek ako
pedagóg na Umeleckej škole v Belehrade, potom sa vrátil na
Slovensko. V medzivojnovom období znamená jeho tvor-
ba vrcholný a vzácny výtvarný rozmer protivojnovnej témy.
Ide napríklad o *Pomník padlých* v Trnave (1929) z kame-
ňa a bronzu, pričom rozvíjal myšlienku heroizácie trpiaceho
a zrejúceho bojovníka za pokrok v protipóle slobody a de-
mokracie voči monarchii a tyranii vojny.

Koniarek národne završoval zobrazenie podnetov ako *Me-
morandum z roku 1861* (relief v Martine, 1933) a *Anton Ber-
nolák* (pomník v Trnave, 1937). V nestorskom veku (r. 1944)
vzniká patinovaná sadra *Hlas povstania*. Ide o reflexiu na
portrétu časť diela F. Ruda Marsellaisa na Víťaznom oblúku
v Paríži. V monografii Jana Koniarka z roku 1955, ktorú spraco-
val Fraňo Štefanko, sa spomína ako *Revolúcia*.

Po I. svetovej vojne Koniarek realizoval k protivojnovnej
tému ešte jeden pomník – v Kráľovej pri Modre. Stavila na mo-
tíve raneného vojaka, ktorému vybuchla pod nohami mína,
teda na skoršej duklianskej realite, ktorú výtvarne reflektoval.

Neodborné texty uvádzajú, že ide o autora Pomníka Jána
Nálepku v Spišskej Novej Vsi, ako i to, že socha vznikla
dva roky po Koniarkovej smrti. Dá sa to považovať za šíre-
nie dezinformácie, keďže dielo je symbolickým darom čes-
kej výtvarnej kultúry Slovensku a ide o neportrétny, symbo-
lický pomník.

Vyskytuje sa však aj iný problém. *Hlas povstania* z roku
1944 nemáme k dispozícii. Koniarkovým dielom sa „vedec-
ky dlhodobo“ zaoberali v Slovenskej národnej galérii. Vy-
stavovali ho v roku 1954, teda dva roky po umelcovej smr-
ti, a je známe z dvoch záberov. Nič viac.

Dielo *Hlas povstania II.*, ktoré SNG vlastní, je z mramoru
a z rokov 1944-45. Pôvodné dielo vystavovali najlepší od-
borníci – Karol Vaculík a Ludmila Peterajová. Bude ho ne-
vyhnutné nájsť. Pamätali si, že ho vlastnila istá rodina z Tr-
navy. Podarí sa ho vyhládať?

PhDr. Ladislav Škrak

Ján Koniarek *Hlas povstania II.*, mramor 1944-45, SNG.

Ján Koniarek *Hlas povstania*, patinovaná sadra 1944, pohľad z anfasu.

Ján Koniarek *Odbojník*.

Lekárska poradňa

Na vaše otázky odpoveďá košický lekár
MUDr. Ahmad Gharraibeh, PhD, MPH

**V mojom veku v sy-
chrovom jesennom
počasí ľahko ochoro-
riem. Ako rozlíšim chrípku od prechlad-
nutia?**

Milada, Veľký Krτίš

Mnoho ľudí si zamieňa prechladnutie (spô-
sobené inými typmi vírusov) s chrípkou. Pri
prechladnutí je začiatok pozvoľný – začne
vás škriabať v hrdle, tiecť z nosa, prípad-
ne ste unavení. Príznaky sa môžu vystupňo-
vať a prejsť do silnejšej nádchy. Môžete mať
začervenané boľavé hrdlo či kašeľ, spravidla
z hlienov stekajúcich z nosa do hltana. Zvý-
šená teplota, väčšinou do 38 stupňov Celzia,
je bežná. Prechladnutie je väčšinou banálne
ochorenie, ak sa nekomplikuje inou infekciou.
Pri chrípke je naopak, začiatok prudký. Kým
dopoludnia vám nič nie je, večer už môžete
ležať s horúčkou často aj okolo 39–40 stup-
ňov Celzia. Je bežné, ak horúčka trvá aj 3–4
dni. Okrem nej sú príznakmi chrípky boles-
ti kĺbov a svalov, výrazná únava, nechuten-
stvo, bolesti hlavy, triaška, kašeľ, bolesti hr-
dla, nádcha alebo upchatý nos, vracanie či
hnačka (najmä u detí).

S príznakmi chrípky neutekajte hneď k leká-
rovi. Svoj stav pri miernom priebehu cho-
roby s ním najprv konzultujte telefonicky.
Lekársku pomoc však vyhľadajte ihneď pri
problémoch s dýchaním či pocitoch nedo-
statku vzduchu, pri tlaku na hrudníku ale-
bo bruchu, keď máte kŕče a záchvaty, ak ne-
močíte, ak pociťujete silnú bolesť svalov, ak
máte horúčku alebo kašeľ, ktoré sa nezlepšu-
jú, ale sa opätovne vrátili alebo zhoršili ale-
bo ak ste veľmi slabí.

Heinrich Heine: VŠETCI...

(dokončenie v tajničke)

pomôcky: TRIAK, SIH, RTO, ORR, ALEC, KUS	skratka knokautu	a podobne (skr.)	1. časť tajničky	izbová rastlina	hora	99 rímskymi číslicami	napúšťajú smolou	stávkový listok	cudzíe mužské meno	bývalý ruský vytvalec	dezinfekč- ná tintúra	prinuco- vala
vyhŕňali							pohár, po rusky					
opitý človek							2. časť tajničky					
							ženské meno					
	predpo- klad vý- sledku	severský cicavec					okýdat, po česky					
		osobné zámeno					pisala, po česky					
jednotka hmotnosti							najhrubší prst ruky				chem. zn. titánu	
							onuca				nešťastná udalosť	
odlišní							expozícia				rieka v Egypte	
							ovanul				3. časť tajničky	
loví												
									manželka			
									horná časť čiziem			
	starší typ autobusov	vitím utvorila							sladkovod- ná ryba			549 rímskymi číslicami
		kanadský hokejista							maďarský zápor			africký slon
família									inštruktáž			
									EČV Ná- mestova			
polovodi- čový pr- vok									nedával úrodu			
kyprila pluhom									ohmatalo			

Správne vylúštenie tajničky z č. 19 znie: **Výchova nie je nič iné ako návyk.**
Knihu posielame *Jitke Hederovej z Bratislavy*.

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72 Bratislava, alebo na e-mail: bojovník@szpb.sk.

ZRNKÁ HUMORU

Za socializmu existovala zbierka vtipov zo Sovietskeho zväzu, ktoré boli po-
pularne aj na Slovensku. Napodobňovali reláciu otázok poslucháčov a od-
povedí v rozhlasovom vysielaní. Začínali sa otázkou „Rádía Jerevan sa spý-
tali“ a končili reakciou na to „Rádio Jerevan odpovedá“. Opäť vyberáme.

Je pravda, že v Sovietskom zvä-
ze existuje rovnaká sloboda preja-
va ako v Spojených štátoch?

V zásade áno. V USA môže-
te stať pred Washingtonským pa-
mätníkom a kričať: „Ronald Rea-
gan je hajzel!“ a nepotrestajú vás.
V ZSSR môžete stať na Červenom
námestí a hlásať: „Reagan je haj-
zel!“ Tiež nebudete potrestaní.

* * *

Je pravda, že Sovietsky zväz je
najprogressívnejšou krajinou na
svete?

Samozrejme! Včera sa tu už žilo
lepšie, ako zajtra.

* * *

Áký je rozdiel medzi optimistom
a pesimistom?

Optimista sa učí anglicky, pesi-
mista čínsky.

* * *

Existuje v Sovietskom zväze cen-
zúra tlače, rozhlasu a televízie?

V zásade nie, no žiaľ, nie je
v súčasnosti možné sa touto otáz-
kou podrobne zaoberať.

Je pravda, že Grigorij Grigorie-
vič Grigoriev vyhral luxurné auto
na európskych majstrovstvách
v Moskve?

V zásade áno. Ale v prvom rade
to nebol G. G. Grigorjev, ale Vasi-
lij Vassilievič Vassiliev. Po druhé,
nebolo to na majstrovstvách Eu-
rópy v Moskve, ale na festiva-
le kolektívnych fariem v Smo-
lensku. Po tretie, nešlo o auto, ale
o bicykel. Po štvrté, bicykel nevy-
hral, no ukradli mu ho.

* * *

Môže zavládnuť komunizmus aj
v Spojených štátoch?

Áno, no komu by sme potom
dodávali našu pšenicu?

* * *

Neviem, čo sa to so mnou deje.
Už viac nemilujem komunistickú
stranu. Necítim vôbec nič k súdru-
hovi Brežnevovi alebo k niekto-
remu z ďalších vodcov KSSZ. Čo
mám robiť?

Zašlite nám, prosím, svoje meno
a adresu. (ao)